

Raad van de
Europese Unie

Brussel, 10 december 2018
(OR. en)

15086/18

CFSP/PESC 1150
COPS 470
CSDP/PSDC 712
COHOM 161
RELEX 1047

RESULTAAT BESPREKINGEN

---

van: het secretariaat-generaal van de Raad

aan: de delegaties

---

nr. vorig doc.: 14943/18

Betreft: Vrouwen, vrede en veiligheid
- Conclusies van de Raad (10 december 2018)

Voor de delegaties gaan hierbij de conclusies van de Raad over vrouwen, vrede en veiligheid, aangenomen tijdens de 3662e zitting van de Raad van 10 december 2018.

CONCLUSIES VAN DE RAAD OVER VROUWEN, VREDE EN VEILIGHEID

DE RAAD heeft de volgende conclusies aangenomen:

1. Gendergelijkheid en mensenrechten vormen de kern van de Europese waarden en zijn autonome prioriteiten die in alle beleidsmaatregelen van de Europese Unie worden geïntegreerd. De Raad herinnert aan de toezeggingen van de Europese Unie en haar lidstaten om de agenda voor vrouwen, vrede en veiligheid (VVV-agenda), die bestaat uit Resolutie 1325 van de VN-Veiligheidsraad (UNSCR 1325) en de opvolgers daarvan, onverkort uit te voeren en ervoor te zorgen dat deze volledig wordt meegenomen in alle inspanningen van de EU ter ondersteuning van duurzame vrede, veiligheid, mensenrechten, justitie en ontwikkeling, in de context van de samenwerking van de EU met andere regionale en internationale organisaties als beoogd in de integrale EU-strategie. Dit dient te gebeuren door het integreren van genderperspectieven in alle beleidsgebieden van de EU, waaronder veiligheid, conflictpreventie en -oplossing, evenals vredesopbouw op lange termijn. In dit verband steunen de EU en haar lidstaten de uitvoering van de VVV-agenda van de VN.
2. De Raad is ingenomen met de nieuwe strategische aanpak van de EU inzake vrouwen, vrede en veiligheid (strategische aanpak van de EU inzake VVV), die voortbouwt op en in de plaats komt van de alomvattende aanpak 2008 van de uitvoering door de EU van de Resoluties 1325 en 1820 van de VN-Veiligheidsraad over vrouwen, vrede en veiligheid. In de strategische aanpak van de EU inzake VVV wordt benadrukt dat er concrete toezeggingen en acties nodig zijn en dat vrouwen en meisjes moeten worden betrokken, geëmpowerd, beschermd en gesteund teneinde duurzame en langdurige vrede en veiligheid tot stand te brengen, als intrinsieke bestanddelen van de mensenrechten en duurzame ontwikkeling, overeenkomstig de Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling en de daarin vervatte duurzameontwikkelingsdoelstellingen en de Europese consensus inzake ontwikkeling. Voorts is de Raad ingenomen met de benadering in de VVV-agenda inzake de aanpak van conflictgerelateerd seksueel geweld - waaronder online, digitaal en cybergeweld - als onderdeel van een continuüm van gendergerelateerde kwetsbaarheden en geweld die nauw zijn verweven met blijvende ongelijkheid en bredere aanvallen op gendergelijkheid en de mensenrechten van vrouwen en meisjes.

3. De Raad bevestigt dat de VVV-agenda zijn beslag moet krijgen in het volledige externe optreden van de EU, en als zodanig een belangrijk element is van de geïntegreerde aanpak van externe conflicten en crises, gezien de uitdagingen waarvan sprake is in het wereldwijde VN-onderzoek over UNSCR 1325. De Raad herinnert aan de toezegging van de Europese Unie en haar lidstaten om met het gebruik van genderanalyse, het verzamelen van uitgesplitste gegevens (met inbegrip van - maar niet noodzakelijk beperkt tot - geslacht, leeftijd en handicap) en het mainstreamen van genderperspectieven bij wijze van kernstrategie, samen met genderevenwicht en specifieke acties om tot gendergelijkheid en empowerment van vrouwen te komen, voort te gaan in alle relevante beleidskaders, onder meer op het gebied van buitenlands en veiligheidsbeleid, ontwikkeling, handel, financiën, humanitaire hulp, migratie, justitie en onderwijs, evenals het voorkomen en tegengaan van gewelddadig extremisme en terrorisme.
4. De strategische aanpak van de EU inzake VVV behelst acties op de kerngebieden preventie, bescherming, hulpverlening en herstel en met betrekking tot de twee overkoepelende en horizontale aspecten gendermainstreaming en participatie. Deze acties hangen onderling samen en versterken elkaar. De Raad is ook ingenomen met het feit dat diversiteit en de overlappende elementen van identiteiten in de strategische aanpak van de EU inzake VVV worden onderkend, onder meer met de nadruk die wordt gelegd op de uitvoering ervan door iedereen en ten gunste van iedereen. In dat verband is het belangrijk mannen en jongens hierbij te blijven betrekken als positieve actoren voor verandering.
5. De Raad bevestigt dat de strategische aanpak van de EU inzake VVV moet worden uitgevoerd met de politieke en diplomatieke inzet van de leiders van de EU, waarbij een gelijkwaardige en betekenisvolle participatie van vrouwen aan elk extern optreden van de EU mogelijk wordt gemaakt, niet alleen wat betreft vrouwenrechtentema's, maar aan het gehele optreden, ook op het vlak van vrede en veiligheid.

6. De Raad bevestigt opnieuw dat de VVV-agenda ervoor moet zorgen dat de rechten, de handelingsvaardigheid en de bescherming van vrouwen en meisjes voor, tijdens en na een conflict steeds in acht worden genomen en geëerbiedigd. Aldus is de VVV-agenda universeel toepasselijk en moet hij daarom intern in de Europese Unie en haar lidstaten worden toegepast, evenals in het externe optreden, zodat de acties coherent en geloofwaardig zijn en effect sorteren. Dat zal worden bereikt door het integreren van een genderperspectief en de participatie van vrouwen in alle contexten, van conflictanalyse tot daaropvolgende acties, waaronder facilitering van dialoog, bemiddeling, vredesonderhandelingen en andere instrumenten voor conflictpreventie en -oplossing. Het zal ook worden bereikt door het uitvoeren van specifieke maatregelen, waaronder opleiding van het leger en de politiediensten, gericht op gendergelijkheid en de empowerment van vrouwen en meisjes.
7. De Raad herinnert eraan dat de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de VVV-agenda bij de lidstaten ligt, evenals bij alle andere actoren van de Europese Unie, waaronder de Europese Dienst voor extern optreden (EDEO), de delegaties van de EU, de hoofdadviseur van de EDEO over gender en VVV, de Commissiediensten, de speciale vertegenwoordigers van de EU, en de missies en operaties in het kader van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid (GVDB), hetgeen van cruciaal belang is voor de bevordering en uitvoering van de strategische aanpak van de EU inzake VVV. Het is belangrijk dat de strategische aanpak van de EU inzake VVV wordt uitgevoerd door entiteiten die banden onderhouden met de EU, zoals contractanten of door de Europese Unie gefinancierde organisaties. De Raad onderstreept dat de strategische aanpak van de EU inzake VVV moet worden weergegeven in de ontwikkeling van nationale actieplannen door de lidstaten.
8. De Raad is ingenomen met de complementariteit en de synergieën tussen het genderactieplan van de EU (GAP II) en de strategische aanpak van de EU inzake VVV. De Raad onderstreept dat zowel de strategische aanpak van de EU inzake VVV als GAP II relevante beleidskaders zijn voor het uitbannen van alle vormen van discriminatie en geweld waarvan vrouwen en meisjes te lijden hebben. Voorts spoort de Raad de EDEO en de Commissiediensten aan te blijven zoeken naar vereenvoudigde, gebruiksvriendelijke en doeltreffende manieren om de vorderingen op dit gebied te meten, te monitoren, te evalueren en te rapporteren.

9. De Raad ziet voorts uit naar de opstelling van een beknopt, specifiek, meetbaar en haalbaar actieplan in het eerste kwartaal van 2019 voor de daadwerkelijke uitvoering en bevordering van de strategische aanpak van de EU inzake VVV. Dit actieplan moet op het GAP II worden afgestemd.
10. De Raad is ingenomen met het vooruitzicht van het versterken en opzetten van partnerschappen en allianties met andere internationale, multilaterale en regionale organisaties, en in het bijzonder met het voorstel om geformaliseerde platformen voor samenwerking op alle niveaus in te stellen. Daartoe dienen te behoren: het opzetten van passende fora voor het uitwisselen van ervaringen en beste praktijken en het bevorderen van de interactie tussen mensen uit de praktijk, zoals genderadviseurs en VVV-contactpunten, alsmede het ondersteunen van bestaande netwerken van vrouwelijke bemiddelaars voor daadwerkelijke en duurzame uitvoering van de strategische aanpak van de EU inzake VVV.
11. De Raad is ingenomen met het inclusieve proces dat is gevolgd voor het voorbereiden en opstellen van de strategische aanpak van de EU inzake VVV door middel van dialoog met de Commissiediensten, de lidstaten van de EU, genderadviseurs van de missies en operaties in het kader van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid (GVDB), partners van het maatschappelijk middenveld, vertegenwoordigers van de academische wereld en andere multilaterale en regionale partners. Een inclusieve benadering moet ook voor toekomstige redactieprocessen de standaardwerkmethode zijn.
12. De Raad onderstreept het belang van nauw overleg en nauwe samenwerking met derde landen, partners en het maatschappelijk middenveld, met inbegrip van lokale, regionale en internationale maatschappelijke organisaties, plaatselijke activisten en vrouwenrechtenorganisaties, in alle fasen van de uitvoering van de strategische aanpak van de EU inzake VVV en in de hele beleidscyclus, van ontwerp tot evaluatie. Die samenwerking moet op inclusieve en objectieve wijze plaatsvinden.
13. De Raad verzoekt de hoge vertegenwoordiger terug te komen op het verslag over de activiteiten en de vorderingen van de informele taskforce vrouwen, vrede en veiligheid van de EU en over de meest efficiënte manieren en concrete stappen om de overkoepelende EU-doelstellingen inzake gendergelijkheid, empowerment van vrouwen en de onverkorte uitvoering van de VVV-agenda te verwezenlijken.

EDEO, november 2018**Strategische aanpak van de EU inzake vrouwen, vrede en veiligheid
2018****Samenvatting**

De strategische aanpak van de EU inzake vrouwen, vrede en veiligheid werd opgesteld op verzoek van de lidstaten van de Europese Unie en gecoördineerd door de Europese Dienst voor extern optreden (EDEO), in overleg met alle belanghebbenden op het niveau van de EU-instellingen. Het is de weerslag van de blijvende inzet en inspanningen van de EU om Resolutie 1325 inzake vrouwen, vrede en veiligheid (VVV) van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties en de vervolgresoluties over gendergelijkheid en de empowerment van vrouwen daadwerkelijk uit te voeren. In de strategische aanpak van de EU komen kennis, beste praktijken en praktijkervaring samen. Het document heeft tot doel alle fasen van het proces te inspireren en zo tot een meer concrete en holistische aanpak te komen ter versterking en uitvoering van de VVV-agenda, zowel binnen de EU als met haar externe relaties. Ook toont het hoe de VVV-agenda versterkt wordt door alle EU-beleidskaders inzake gendergelijkheid.

Gendergelijkheid is een beginsel dat alle interne en externe activiteiten van de EU-instellingen doorkruist en onderdeel is van de verschillende fasen van beleidsactiviteiten, strategieën, actieplannen en projecten van de EU op het gebied van ontwikkeling, humanitaire hulp, onderwijs, migratie etc.

Gendergelijkheid en de empowerment van vrouwen is volgens de strategische aanpak van de EU een voorwaarde om de conflictcyclus (preventie, beheersing en oplossing) aan te pakken; de strategische aanpak bevat een analyse en voorbeelden van EU-activiteiten en reikt tevens manieren aan om de VVV-agenda zo effectief mogelijk ten uitvoer te leggen.

De strategische aanpak van de EU biedt een solide basis voor gelijkheid tussen vrouwen en mannen - een fundamentele waarde van de Europese Unie - door vrouwen en meisjes te betrekken, kracht te geven, te beschermen en te steunen op hun weg naar vrede en veiligheid.

Deze strategische aanpak benadrukt het belang van leiderschap en handelingsvaardigheid voor vrouwen op alle beleidsgebieden en in alle programma's inzake vrede en veiligheid. Het beoogt vrouwen en meisjes van diverse komaf en achtergrond het recht te geven om op gelijkwaardige en substantiële wijze bij te dragen aan het voorkomen en oplossen van conflicten en het voorkomen van conflictgerelateerd geweld, inclusief alle vormen van seksueel en gendergerelateerd geweld. Ook mannen en jongens worden als positieve actoren voor verandering betrokken bij het streven om genderstereotypen en maatschappelijke uitsluitingsmechanismen aan te pakken en te veranderen.

In het eerste deel worden de basisbeginselen van de strategische aanpak van de EU inzake de VVV-agenda uiteengezet. Het benadrukt het universele karakter van de VVV-agenda, die bindend is van aard voor alle EU-actoren en -lidstaten, en ook bij alle interacties met niet-EU-landen moet worden toegepast. Ook worden de fundamentele bestanddelen van gendermainstreaming, participatie, preventie, bescherming en hulpverlening en herstel vastgelegd. Samen met de versterking van de normatieve EU-kaders inzake volledige gelijkheid tussen mannen en vrouwen wordt de centrale rol van genderanalyse en het mainstreamen van genderperspectieven expliciet benadrukt.

Het tweede deel bepaalt de specifieke gebieden die een meer coherente uitvoering van de VVV-agenda behoeven, zoals versterking van lokale, nationale en regionale inbreng, capaciteitsopbouw en opleiding, en de monitoring-, evaluatie- en rapporteringsprocedures.

De volgende punten zijn fundamenteel voor de strategische aanpak van de EU:

- Nadruk op het leiderschap, de rechten en de handelingsvaardigheid van vrouwen op alle beleidsterreinen en programma's inzake vrede en veiligheid, erkenning van de rol die vrouwen, mannen, meisjes en jongens van verschillende komaf en achtergrond spelen bij het bevorderen van vrede en gendergelijkheid en bij het voorkomen en oplossen van gewelddadige conflicten, en preventie van alle vormen van geweld, waaronder seksueel en gendergerelateerd geweld. Dit geldt voor de vredes- en besluitvormingsprocessen van alle externe instrumenten van de EU, waaronder GVDB-missies, en op alle beleidsgebieden.
- De toezegging om onderliggende gendergerelateerde oorzaken van conflicten en genderongelijkheid, binnen en buiten de EU, al in een vroeg stadium van de planning van elk extern optreden van de EU te analyseren en aan te pakken.
- Volledige politieke en financiële steun aan plaatselijke, nationale en internationale maatschappelijke organisaties - waaronder vrouwengroepen en plaatselijke activisten - die werken aan vrede, de aanpak van gewelddadige gendernormen en de preventie van seksueel en gendergerelateerd geweld, is cruciaal voor het welslagen van de EU op dit gebied. Hieronder vallen ook samenwerking van de EU met maatschappelijke organisaties waar vrouwen de leiding hebben, strategiebepaling, het bevorderen van lokaal ownership en bijdragen aan de ontwikkeling van nationale capaciteiten.
- De toezegging om een op genderanalyse gebaseerd genderperspectief systematisch deel te laten uitmaken van alle terreinen en activiteiten op het vlak van vrede en veiligheid, waaronder alle politieke en strategische dialogen, mensenrechtendialogen en alle daarmee verband houdende beleidsbepaling en beleidsvormingsprocessen, onderzoek, analyse en beoordeling, planning en uitvoering, en de relevante monitoring-, evaluatie- en rapporteringsprocedures.

- Gelijkheid tussen mannen en vrouwen als een kerndoel van elk extern optreden van de EU met inbegrip van - maar niet beperkt tot - ontwikkeling, het voorkomen en bestrijden van gewelddadig extremisme, terrorismebestrijding en migratie.
- Systematische integratie van een genderperspectief in alle mechanismen en interventies voor conflictpreventie en vredesopbouw van de EU, en in de vereisten van de EU voor de uitvoeringpartners. Ervoor zorgen dat gedurende de hele projectcyclus rekening wordt gehouden met de mogelijke uiteenlopende situaties, ervaringen en behoeften van vrouwen en mannen, meisjes en jongens met een verschillende achtergrond.

Op deze manier maakt de strategische aanpak van de EU de VVV-agenda tot spil van het volledige spectrum van het gemeenschappelijk buitenland en veiligheidsbeleid van de EU. Het is een essentieel middel om de naleving en eerbiediging van de rechten, handelingsvaardigheid en bescherming van vrouwen en meisjes te allen tijde te verzekeren, en bekrachtigt hun betekenisvolle en gelijkwaardige rol in de besluitvorming gedurende alle fasen van conflictpreventie, herstel van de vrede, vredesopbouw en rehabilitatie na conflicten.

Inleiding

1. Gelijkheid tussen mannen en vrouwen is een van de fundamentele waarden van de EU-Verdragen en van het Handvest van de grondrechten van de EU¹, die discriminatie uitdrukkelijk verbieden. Het genderactieplan 2016-2020 (GAP II²) bepaalt dat de EU in al haar activiteiten gelijkheid tussen mannen en vrouwen moet bevorderen en de toepassing ervan in al haar beleidsgebieden moet waarborgen. Volgens het actieprogramma van Peking (1995³) zijn genderevenwicht en het mainstreamen van een genderperspectief de kernpunten om deze gelijkheid te bereiken. Het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW⁴) legt de basis om gelijkheid tussen mannen en vrouwen te verwezenlijken door vrouwen te verzekeren van gelijke toegang tot en gelijke kansen in het politieke en openbare leven, onderwijs, gezondheid en werk. Het EU-beleid voor de mondiale, regionale en nationale uitvoering van de agenda inzake vrouwen, vrede en veiligheid (VVV-agenda⁵) sluit volledig aan bij de waarden en verplichtingen die in deze instrumenten genoemd worden.

---

¹ Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (2012/C 326/02) (PB C 326/391 van 26.10.2012).

² Gendergelijkheid en de empowerment van vrouwen: het leven van meisjes en vrouwen via de externe betrekkingen van de EU veranderen (2016-2020) (SWD(2015)182 final, 21 september 2015 (het EU-genderactieplan 2016-2020 (GAP II)). In GAP II worden de vereisten uiteengezet om de toezeggingen van de EU inzake gendergelijkheid en empowerment van vrouwen na te komen met partnerlanden en in alle externe betrekkingen van de EU. Het bestrijkt activiteiten van de Commissie en de Europese Dienst voor extern optreden (EDEO) waarbij partnerlanden, met name in ontwikkelings-, uitbreidings- en nabuurschapslanden, betrokken zijn, ook in kwetsbare, postconflict- en noodsituaties, alsook acties ondernomen door de EU-lidstaten.

https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/150921_final_swd_gap.pdf

³ De vierde Wereldvrouwenconferentie van de Verenigde Naties: actie voor gelijkheid, ontwikkeling en vrede in 1995. Verklaring van de conferentie: verklaring en actieprogramma van Peking.

⁴ Resolutie 34/180 (1979) van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties.

⁵ Volgens de informele EU-taskforce over vrouwen, vrede en veiligheid zijn de volgende UNSCR's opgenomen met betrekking tot het werk inzake de VVV-agenda; UNSCR's 1325 (2000), 1820 (2009), 1888 (2009), 1889 (2010), 1960 (2011), 2106 (2013), 2122 (2013), 2242 (2015), 2272 (2016) en 2331 (2016).

2. In de integrale strategie voor het buitenlands en veiligheidsbeleid van de EU (integrale strategie⁶) wordt andermaal bevestigd dat de EU de rol - inclusief het belang van een leidinggevende rol - van vrouwen bij vredesinspanningen erkent en zal stimuleren, van het uitvoeren van de resoluties inzake VVV van de VN Veiligheidsraad tot het verbeteren van het genderevenwicht binnen de EU. De integrale strategie beoogt tevens de participatie van vrouwen in de vorming van het buitenlands beleid te verhogen. Voorts stemt de Europese Raad ermee in dat VVV, gendergelijkheid en de empowerment van vrouwen op alle beleidsterreinen een vast onderdeel dienen te blijven van de tenuitvoerlegging van de integrale strategie. Dit omvat de beleidsterreinen veiligheid en defensie, het investeren in de veerkracht van staten en samenlevingen en het ontwikkelen van een geïntegreerde aanpak van conflicten en crisissen⁷.

---

⁶ Raad van de Europese Unie. Een integrale strategie voor het buitenlands en veiligheidsbeleid van de Europese Unie (10715/16), 28.6.2016.

⁷ De geïntegreerde aanpak wordt geïntroduceerd in de integrale EU-strategie. EDEO, juni 2016. Gedeelde visie, gemeenschappelijke actie. Een sterker Europa: een integrale strategie voor het buitenlands en veiligheidsbeleid van de Europese Unie.

3. In de Europese consensus inzake ontwikkeling⁸ erkennen de EU en haar lidstaten dat vrouwen en meisjes belangrijke aanjagers van ontwikkeling en verandering zijn, en ook een belangrijke rol vervullen bij vredesopbouw, conflictoplossing en humanitaire respons. Ook de Europese consensus betreffende humanitaire hulp⁹ benadrukt dat het belangrijk is de genderdimensie te integreren in humanitaire hulp en erkent het belang van een actieve deelname van vrouwen aan deze hulp, en vermeldt dat de EU ernaar streeft hun betrokkenheid te bevorderen. De consensus betreffende humanitaire hulp vermeldt tevens dat in alle aspecten van humanitaire bijstand beschermingsstrategieën tegen seksueel en gendergerelateerd geweld moeten worden opgenomen. In de consensus inzake ontwikkeling¹⁰ zeggen de EU en haar lidstaten toe zich te zullen richten op alle aspecten van preventie en aanpak van seksueel en gendergerelateerd geweld tijdens en na conflicten, en steun te verlenen aan vrouwen als positieve actoren bij conflictpreventie en -oplossing, hulpverlening en herstel, en de opbouw van duurzame vrede. In de consensus inzake ontwikkeling wordt ten slotte verklaard dat de EU en haar lidstaten ervoor zullen zorgen dat het genderperspectief systematisch wordt geïntegreerd in alle beleidsgebieden. Dit zal bijdragen aan de verwezenlijking van de doelstellingen van Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling¹¹ en de duurzameontwikkelingsdoelstellingen (SDG's), waaronder SDG 5 inzake gendergelijkheid en SDG 16 inzake vreedzame en inclusieve samenlevingen. Op basis van al deze toezeggingen kan de EU haar inspanningen voor gendergelijkheid opvoeren en vrouwen krachtiger maken, bijvoorbeeld door de invloed en actieve deelname van vrouwen en vrouwenorganisaties bij de besluitvorming te verzekeren en te faciliteren.

---

⁸ De nieuwe Europese consensus inzake ontwikkeling - "Onze wereld, onze waardigheid, onze toekomst". Gemeenschappelijke verklaring van de Raad en de vertegenwoordigers van de regeringen der lidstaten, in het kader van de Raad bijeen, het Europees Parlement en de Europese Commissie (PB C 210 van 30 juni 2017, blz. 1) (De Europese consensus inzake ontwikkeling). De Europese consensus inzake ontwikkeling ziet gendergelijkheid en de empowerment van vrouwen als een cruciaal horizontaal punt in de EU-ontwikkelings-samenwerking. Agenda 2030 heeft gendergelijkheid stevig in het centrum van de duurzameontwikkelingsdoelstellingen (SDG's) geplaatst, niet alleen door de op zichzelf staande SDG 5 inzake gendergelijkheid en SDG 16 inzake vreedzame samenlevingen, maar ook als een horizontaal element dat cruciaal is voor het bereiken van alle 17 SDG's. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:42017Y0630\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:42017Y0630(01)&from=EN)

⁹ Gemeenschappelijke verklaring van de Raad en de vertegenwoordigers van de regeringen der lidstaten, in het kader van de Raad bijeen, het Europees Parlement en de Europese Commissie: De Europese consensus betreffende humanitaire hulp (2008/C 25/01), 30.1.2008.

¹⁰ Zie voetnoot 8.

¹¹ Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, Onze wereld transformeren: de agenda voor duurzame ontwikkeling tot 2030, 21 oktober 2015, A/RES/70/1.

De agenda inzake vrouwen, vrede en veiligheid (VVV) begrijpen

4. De nieuwe strategische aanpak van de EU inzake VVV (hierna: strategische aanpak) zet de basisbeginselen en prioriteiten, algemene doelstellingen en gemeenschappelijke definities van het EU-beleid inzake VVV en de gezamenlijke aanpak van de EU voor de tenuitvoerlegging ervan uiteen. Dit zorgt voor samenhang tussen en binnen de verschillende instrumenten van de EU voor extern optreden en verzekert continuïteit bij dit optreden, zoals conflictpreventie, crisisbeheer en wederopbouw en ontwikkeling na een conflict. De strategische aanpak biedt ook een leidraad om ervoor te zorgen dat de EU in haar externe optreden het overkoepelende beleidskader van de EU inzake gendergelijkheid, de empowerment van vrouwen en VVV ten volle respecteert. Alle relevante EU-actoren zijn betrokken bij de uitvoering: de hoge vertegenwoordiger/vicevoorzitter van de Europese Commissie, bijgestaan door de Europese Dienst voor extern optreden (EDEO) (met inbegrip van de EU-delegaties); de betreffende diensten van de Europese Commissie; missies en operaties van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid (GVDB); en de speciale vertegenwoordigers van de EU. Ook alle actoren waarmee de EU banden onderhoudt, zoals contractanten, door de EU gefinancierde organisaties en uitvoeringspartners, worden geacht de strategische aanpak zoveel mogelijk te respecteren.

5. Door het belang van de genderdimensie in vrede en veiligheid te benadrukken verruimt de VVV-agenda - bestaande uit UNSCR 1325 (2000) en de vervolgresoluties van de VNVR¹² - het toepassingsgebied van het traditionele veiligheidsbeleid. De agenda belichaamt en katalyseert zo een belangrijke paradigmaverschuiving inzake het bereiken en bewaren van veiligheid en vrede. Ze richt zich niet alleen op het beschermen van vrouwen en meisjes tegen conflictgerelateerd geweld, maar ook op het recht van vrouwen om deel te nemen aan het besluitvormingsproces. In de VVV-agenda wordt benadrukt dat gendergelijkheid is ingebed in vrede- en veiligheidsvraagstukken, en dat genderperspectieven daar integraal deel van uitmaken. Voorts wordt erin verklaard dat het aanpakken van de onderliggende oorzaken van gendergerelateerd geweld cruciaal is bij het voorkomen van conflicten.
6. De VVV-agenda streeft ernaar alle aspecten aangaande het verband tussen gender en conflict te bestrijken, maar haar relevantie beperkt zich niet tot conflictsituaties. De agenda heeft tot doel te verzekeren dat de rechten, handelingsvaardigheid¹³ en bescherming van vrouwen en meisjes voor, tijdens en na conflicten, worden beschermd, en dat een zinvolle en gelijkwaardige rol in de besluitvorming voor vrouwen van alle leeftijden, gedurende alle fasen van herstel van de vrede en vredesopbouw, wordt gegarandeerd. De VVV-agenda is daarom de spil van het volledige spectrum van het gemeenschappelijk buitenland en veiligheidsbeleid van de EU¹⁴.

---

¹² De volgende UNSCR's zijn opgenomen bij verwijzingen naar het werk aan de VVV-agenda in het kader van de tenuitvoerlegging van de nieuwe strategische aanpak van de EU inzake VVV; UNSCR 1325 (2000), 1820 (2009), 1888 (2009), 1889 (2010), 1960 (2011), 2106 (2013), 2122 (2013), 2242 (2015), 2272 (2016) en 2331 (2016).

¹³ De Wereldbank definieert het in het Engels gebruikte woord "agency" (in het Nederlands "handelingsvaardigheid") als het vermogen van een individu of groep om doeltreffende keuzes te maken en deze keuzes om te zetten in de gewenste resultaten. Het is de manier waarop vrouwen en mannen hun talenten inzetten en gebruik maken van de economische mogelijkheden om het gewenste resultaat te bereiken. Promoting women's agency, <http://siteresources.worldbank.org/INTWDR2012/Resources/7778105-1299699968583/7786210-1315936222006/chapter-4.pdf>

¹⁴ Inclusief, maar niet beperkt tot, vroegtijdige waarschuwing, conflictpreventie, bemiddeling, conflictoplossing en verzoening, crisisrespons en stabilisering, staatsopbouw/hervorming van de veiligheidsector, ontwapening, non-proliferatie en wapenbeheersing, vredeshandhaving, -herstel en -opbouw, het voorkomen en bestrijden van gewelddadig extremisme en terrorisme, humanitaire en ontwikkelingshulp en politieke inzet met betrekking tot conflicten en instabiele situaties.

7. De VVV-agenda is universeel van toepassing en moet daarom door alle EU-actoren en alle lidstaten worden uitgevoerd, ook bij interacties met niet-EU-landen. Deze toezegging moet worden gerespecteerd en consequent worden toegepast, mede in het kader van bilaterale samenwerking en internationale fora. Het ondersteunen van zowel de interne als de externe dimensies van de VVV-agenda is noodzakelijk voor een coherent intern en extern EU-beleid en bijgevolg voor een geloofwaardig en invloedrijk extern optreden van de EU. De VVV-agenda wordt verwezenlijkt door een genderperspectief op te nemen in elke vredes- en veiligheidsanalyse en de daaruit voortvloeiende acties, en door specifieke maatregelen door te voeren die gendergelijkheid en empowerment van vrouwen en meisjes steunen.
8. In de VVV-agenda wordt ertoe opgeroepen genderoverwegingen systematisch deel te laten uitmaken van alle met vrede en veiligheid verbonden aangelegenheden. De agenda benadrukt het belang van een betekenisvolle en gelijkwaardige deelname van vrouwen aan alle vormen van conflictpreventie, en niet alleen in zaken die rechtstreeks betrekking hebben op vrouwen of die gendergerelateerd zijn. Hieronder vallen conflictoplossing, bemiddeling, vredesopbouw, vredeshandhaving en humanitaire respons, wederopbouw na conflicten, waaronder demobilisatie, ontwapening en re-integratie en hervorming van de veiligheidssector. De VVV-agenda benadrukt eveneens dat seksueel en gendergerelateerd geweld moet worden voorkomen, en vrouwen en meisjes tegen dit geweld moeten worden beschermd. Volgens de agenda kan seksueel geweld een oorlogsmisdaad, een misdaad tegen de menselijkheid of genocide (krachtens het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof¹⁵) vormen. De VVV-agenda richt zich aldus op het recht van de slachtoffers op toegang tot de rechter en schadeloosstelling bij seksueel en gendergerelateerd geweld en benadrukt het belang een eind te maken aan de straffeloosheid van dergelijke misdaden. Ook geeft het elk slachtoffer van seksueel geweld, waaronder ook kinderen die uit een verkrachting zijn geboren, het recht op toegang tot volledige informatie en verstrekking van gezondheidszorg. Dit betreft ook de toegang tot reproductieve gezondheidszorg, rechtspraak en schadevergoedingen, het recht op veiligheid en het recht niet nogmaals slachtoffer, afgewezen of uitgesloten te worden.

---

¹⁵ Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof. Het Statuut werd op 17 juli 1998 aangenomen door de Diplomatieke Conferentie van buitengewoon gevolmachtigden van de Verenigde Naties voor de vestiging van een Internationaal Strafhof. Het trad op 1 juli 2002 in werking.

9. Hoewel de alomvattende aanpak van de EU voor de uitvoering van de UNSCR's 1325 en 182016 heeft geleid tot successen en verhoogde aandacht van de EU voor gendergelijkheid bij conflictpreventie, conflictoplossing en crisisbeheer, moet er nog veel gebeuren: een krachtige engagement van de EU op hoog niveau, betekenisvolle deelname van vrouwen aan deze processen en de systematische integratie van het genderperspectief in alle beleidsterreinen. Zo is de doelstelling van een nationaal actieplan (NAP) voor alle lidstaten, dat zowel de interne als de externe dimensies van de VVV-agenda bestrijkt en een eigen budget en parlementair toezicht omvat, nog niet gerealiseerd. Voorts blijven belangrijke beleidsterreinen voor extern optreden, zoals preventie en bestrijding van gewelddadig extremisme, terrorismebestrijding en algemene kwesties inzake migratie, prioritaire gebieden waarop meer actie moet worden ondernomen.
10. De maatschappelijke rol van veel, vooral jonge, vrouwen is nog altijd beperkt. De veiligheid van vrouwen blijft het kerndoel, maar een exclusieve focus op hun bescherming zou ertoe kunnen leiden dat vrouwen en meisjes uitsluitend als passieve slachtoffers van conflicten worden beschouwd en de onderliggende gendergerelateerde oorzaken over het hoofd worden gezien. Hun uiteenlopende ervaringen met conflicten, met inbegrip van seksueel en gendergerelateerd geweld, moeten worden erkend en aangepakt, maar het is evenzeer noodzaak vrouwen en meisjes bij hun vredesopbouwende werkzaamheden te steunen en hen te betrekken als actoren en factoren voor vrede. Er mag echter niet automatisch van worden uitgegaan dat vrouwen vreedstichters zijn. Hun rol bij conflicten kan verschillen: ook zij kunnen strijders en geweldplegers zijn. Een gedifferentieerde aanpak is noodzakelijk.

---

¹⁶ Alomvattende aanpak voor de uitvoering door de EU van de Resoluties 1325 en 1820 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties over vrouwen, vrede en veiligheid (15671/1/08 REV 1), 1 december 2008 (alomvattende aanpak voor de uitvoering door de EU van UNSCR's 1325 en 1820 inzake VVV).

11. Alle EU-actoren, de delegaties inbegrepen, spelen een belangrijke rol bij de uitvoering van de VVV-agenda, overeenkomstig de strategische aanpak van de EU, maar de eindverantwoordelijkheid ligt bij de lidstaten.
12. Dit document bouwt voort op de lessen en ervaringen van de alomvattende aanpak voor de uitvoering door de EU van de UNSCR 1325 en 1820 inzake VVV, en op de lessen en ervaringen die EU-lidstaten, partners en maatschappelijke organisaties hebben geleerd en opgedaan.
13. De EU is vastbesloten wereldwijd het voortouw te blijven nemen wat betreft de volledige uitvoering van de VVV-agenda. Ook is zij vastbesloten om de onderliggende gendergerelateerde oorzaken van conflicten en de onderliggende oorzaken van genderongelijkheid te analyseren en een verandering van de normen die conflicten en genderongelijkheid voeden, te faciliteren en te ondersteunen.

Kerdoelen en vereisten

14. In de strategische aanpak van de EU inzake VVV wordt het belang van leiderschap en handelingsvaardigheid van vrouwen op alle beleidsterreinen en in alle programma's inzake vrede en veiligheid benadrukt. Het geeft vrouwen en meisjes met een verschillende achtergrond het recht om op gelijkwaardige en substantiële wijze bij te dragen aan conflictpreventie en -oplossing en het voorkomen van conflictgerelateerd geweld, inclusief alle vormen van seksueel en gendergerelateerd geweld. De strategische aanpak betreft ook mannen en jongens als positieve actoren voor verandering bij het streven om genderstereotypen en maatschappelijke uitsluitingsmechanismen aan te pakken en te veranderen.
15. Overeenkomstig haar waarden en principes zal de EU zich inzetten voor de bevordering en bescherming van alle mensenrechten voor vrouwen en meisjes en voor hun empowerment. Dit is een intrinsiek onderdeel van vrede, veiligheid, mensenrechten en duurzame ontwikkeling, ook in het kader van de Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling en de duurzameontwikkelingsdoelstellingen.

16. Het betreft onder andere:

- a. het benadrukken dat gendergelijkheid, mensenrechten en een betekenisvolle en gelijkwaardige deelname van vrouwen een centrale doelstelling is bij elk extern optreden van de EU. Hieronder valt ook het onderkennen en aanpakken van structurele ongelijkheid in programma's en zowel mannen en jongens als vrouwen en meisjes betrekken bij het opstellen van programma's en bij besluitvorming, uitvoering, monitoring en evaluatie;
- b. het opbouwen en in stand houden van de politieke wil en betrokkenheid om de VVV-agenda in niet-EU-landen, waarmee de EU en haar lidstaten samenwerken, te bevorderen en te steunen;
- c. blijvende inzet om de onderliggende oorzaken van geweld en discriminatie jegens vrouwen te begrijpen en alle vormen van geweld en discriminatie jegens vrouwen en meisjes in en buiten de EU terug te dringen, waarbij de handelingsvaardigheid van vrouwen, en niet het slachtofferschap, benadrukt wordt, en zo de eerste stap wordt gezet naar een betekenisvolle en gelijkwaardige betrokkenheid van vrouwen in preciaire situaties;
- d. het bevorderen van het uitbannen van alle schadelijke praktijken, in het bijzonder van vrouwelijke genitale verminking - een ernstige schending van de mensenrechten en van de vrouwelijke lichamelijke integriteit -, en van kindhuwelijken, huwelijken op jonge leeftijd en gedwongen huwelijken¹⁷;
- e. adequate en toegankelijke financiering van conflictpreventie en initiatieven voor vredesopbouw in de wereld, inclusief langetermijnbenaderingen voor conflicttransformatie;

---

¹⁷ Onder verwijzing naar duurzameontwikkelingsdoelstelling/SDG 5.3.

- f. een betekenisvolle en gelijkwaardige deelname van vrouwen in vredes- en besluitvormingsprocessen garanderen, zowel in het kader van alle externe EU-instrumenten als in missies en operaties van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid, waarbij stereotype genderverwachtingen over de rol van mannen en vrouwen worden losgelaten;
- g. het zorgen voor een algemeen inzicht in en plan van de EU voor VVV-prioriteiten en aandachtsgebieden, gebaseerd op de belangrijkste kansen en uitdagingen bij de uitvoering, het ownership en leiderschap; De strategische aanpak streeft naar samenhang, synergieën en complementariteit tussen de uitvoeringsstructuren op het niveau van de EU en de lidstaten, met inbegrip van de uitvoering van het EU-genderactieplan 2016-2020 (GAP II¹⁸);
- h. de hoofdadviseur gender van de EDEO en de UNSCR 1325 steunen en in staat stellen op effectieve wijze bij te dragen aan de coördinatie en uitvoering van de strategische benadering van de EU inzake VVV;
- i. nadruk op positieve mannelijkheid¹⁹ stimuleren en activiteiten ondersteunen die vraagtekens bij genderstereotypen zetten;
- j. het investeren in genderbewuste vredesopbouwprojecten²⁰ met jongeren, gericht op zowel jonge vrouwen als jonge mannen. Het stimuleren van een positieve, seksneutrale en geweldloze mannelijkheid is een essentiële stap op weg naar een vreedzame en inclusieve samenleving. De jeugd is een zeer belangrijke levensfase, waarin het beeld dat jonge mensen van zichzelf hebben wordt gevormd en waarin familie, ouderen, docenten, religieuze leiders en leeftijdgenoten een grote invloed uitoefenen;

---

¹⁸ En tevens een vervolg op het GAP II, na de door het GAP II zelf verzochte evalueatie van de uitvoering ervan, die de basis zal vormen van de voortzetting van GAP II.

¹⁹ De term 'positieve mannelijkheid' slaat op gedrag en voorbeelden die het stereotiepe beeld van mannelijkheid - hard, gewelddadig of ongevoelig - wijzigen. Positieve mannelijkheid draagt bij aan het afbreken van genderstereotypen, waardoor genderongelijkheid in sociale structuren verdwijnt.

²⁰ UNSCR's 2250 (2016) en 2419 (2018) over vrouwen, vrede en veiligheid.

- k. op transparante en inclusieve wijze lokale basisorganisaties uit het maatschappelijk middenveld - zoals plaatselijke vrouwengroepen, -bewegingen en -initiatieven die werken aan vredesopbouw en die gendernormen die tot geweld leiden aanvechten - politiek en financieel steunen op een manier die is aangepast aan de behoeften van de actoren en begunstigden uit het maatschappelijk middenveld;
- l. vrouwenrechtenorganisaties, plaatselijke en internationale vrouwengroepen en andere organisaties uit het maatschappelijk middenveld actief betrekken bij de hele beleidscyclus, van ontwerp tot evaluatie, in plaats van alleen de vakjes 'raadpleging' of 'uitvoering' af te vinken;
- m. het vergroten van de steun voor het herkennen en aanpakken van gendergerelateerde aanjagers van kwetsbaarheid en gewelddadig en gewapend conflict. Tot nu toe heeft onderzoek naar gender en vredesopbouw zich vooral gericht op de gendergerelateerde impact van dergelijke conflicten, terwijl relatief weinig aandacht uitging naar de gendergerelateerde aanjagers en onderliggende oorzaken ervan. Hieronder vallen bijvoorbeeld een beter begrip van de invloed van gendernormen en -rollen in een conflict en meer aandacht voor de interactie tussen de verschillende, elkaar overlappende elementen van identiteit zoals leeftijd, ras, etniciteit, nationaliteit, sociale klasse, seksuele gerichtheid, vaardigheid, godsdienst of geloof, stad versus platteland, en geslacht;
- n. de uitdagingen aangaan op het vlak van institutionele benaderingen inzake gendermainstreaming, zoals verzet, gebrek aan begrip en opleiding en het vasthouden aan de status quo;
- o. instrumentalisering vermijden door vrouwenrechten als op zichzelf staande rechten te erkennen en tegelijkertijd te zorgen dat programma's worden geëvalueerd op basis van gendergelijkheid en daar een verifieerbare bijdrage aan leveren;
- p. erkennen dat vrouwen, mannen, meisjes en jongens allen een belangrijke rol spelen bij het bereiken van vrede, veiligheid en gendergelijkheid.

Beginselen van de strategische aanpak van de EU inzake VVV

Intern en extern beleid combineren

17. De VVV-agenda is universeel toepasbaar en moet daarom systematisch door alle EU-actoren en lidstaten bij beleid, programma's en acties, zowel op intern (binnenlands beleid, rechterlijke macht, personeelszaken etc.) als extern gebied (buitenland en veiligheidsbeleid, handel en migratie etc.) worden ingevoerd.
18. Veel nationale kaders voor de invoering van de VVV-agenda in de EU, zoals nationale actieplannen en vergelijkbare strategische documenten, lijken meer naar externe uitvoering te neigen, met name waar het conflictgerelateerde situaties als conflictpreventie, conflictoplossing en vredesopbouw betreft. Al dan niet opzettelijk wordt zo een belangrijk aspect van VVV aan het oog onttrokken, namelijk dat de overgrote meerderheid van deze kwesties direct op de binnenlandse situatie van toepassing is. Er zijn talloze praktijkvoorbeelden te vinden die de binnenlandse relevantie van de VVV-agenda illustreren, van steun aan binnenlandse vrouwenorganisaties en -bewegingen en mensenrechtenverdedigers (onder meer voor vluchtelingen en migranten), tot het hen de mogelijkheid bieden actief bij de VVV-agenda betrokken te zijn²¹. Andere voorbeelden betreffen o.a. het integreren van een genderperspectief in systemen voor vroegtijdige waarschuwing, structuren om het verband tussen de VVV-agenda en bijvoorbeeld de agenda's voor terrorismebestrijding en de bestrijding van gewelddadig extremisme te verstevigen en partnerschappen met binnenlandse actoren uit het maatschappelijk middenveld, de private sector en de academische wereld. Nationale actieplannen steunen daarnaast op de binnenlandse betrokkenheid van de lidstaten zelf om gendergelijkheid overeenkomstig het relevante EU-beleid toe te passen, bijvoorbeeld bij de nationale veiligheidsdiensten (politie, leger enz.).
19. De EU zal ervoor zorgen dat de bescherming van vluchtelingen, intern ontheemden, staatlozen en asielzoekers voldoet aan de verschillende gendergerelateerde beschermingsbehoeften van vrouwen, mannen, meisjes en jongens.

---

²¹ Bijvoorbeeld financiering, doeltreffende raadplegingen en deelname aan het monitoren van de uitvoering.

Een holistisch perspectief toepassen

20. De gemeenschappelijke opvatting binnen de EU steunt op de erkenning van het feit dat vrouwen en mannen talloze uiteenlopende rollen in hun gemeenschap en gedurende de vrede- en conflictcyclus vervullen.
21. Gendergelijkheid, vrede, veiligheid, ontwikkeling en mensenrechten zijn nauw met elkaar verbonden. Dit betekent dat de EU prioriteit moet blijven geven aan conflictpreventie als een van de mogelijke manieren vrouwen, mannen, jongens en meisjes te behoeden voor de conflictgerelateerde en rampzalige gevolgen van gewelddadige conflicten voor de veiligheid, de economie, het milieu en de maatschappij. Het voorkomen van geweld tegen vrouwen en meisjes, met inbegrip van - maar niet beperkt tot - seksueel en gendergerelateerd geweld, is op zichzelf al belangrijk, maar is bovendien een cruciaal onderdeel van conflictpreventie omdat kennis van de onderliggende oorzaken van deze vorm van geweld een empirisch onderbouwing biedt waaruit men zowel voor deze preventie, als inzake vrouwenrechten en empowerment kan putten.

22. Vrouwen in conflictsituaties moeten beschermd worden, hun deelname aan alle aspecten van vrede en veiligheid, inclusief vredesopbouw, aangemoedigd en deze activiteiten moeten geschraagd worden door bredere ontwikkelingsoverwegingen, zoals het bevorderen van vrouwenrechten, economische zekerheid en toegang tot gezondheidszorg, waaronder het recht van toegang tot reproductieve gezondheidszorg en onderwijs. Dit is bijzonder relevant in het licht van de negatieve invloed die gewelddadige conflicten op de lange termijn kunnen hebben op een land of regio, en van het gegeven dat moet worden gestreefd naar menselijke veiligheid, als basisvoorwaarde voor duurzame vrede en ontwikkeling²². Alle EU-beleidskaders²³ inzake gendergelijkheid en de empowerment van vrouwen zijn verbonden met de VVV-agenda, die daarom als leidraad moeten dienen bij de opzet, aanpak en voortzetting van het werk aan deze kwesties.
23. Gelijkheid tussen mannen en vrouwen is een kerndoel van elk extern optreden van de EU met inbegrip van ontwikkeling, het voorkomen en bestrijden van gewelddadig extremisme, terrorismebestrijding en migratie. Hierdoor kunnen vrouwen en meisje volledig deelnemen aan het politieke, economische en sociale leven en de veiligheid in hun door conflicten getroffen en fragiele gebieden. Dit is een voorwaarde voor duurzame ontwikkeling en vrede.
24. De EU zal vrouwen en meisjes in conflictgerelateerde situaties door middel van langetermijnontwikkelingssamenwerking betrekken, empoweren, beschermen en steunen. Zij erkent dat gendergelijkheid een intrinsiek onderdeel is van vrede, veiligheid, mensenrechten en duurzame ontwikkeling, ook overeenkomstig de duurzameontwikkelingsdoelstellingen. Zij zal erop toezien dat de eerste stap van elk optreden is gebaseerd op genderanalyse en vroege betrokkenheid met en medewerking van alle deelnemers en begunstigden.

---

²² Gezamenlijke mededeling aan het Europees Parlement en de Raad: Capaciteitsopbouw voor veiligheid en ontwikkeling - De partners in staat stellen crises te voorkomen en te beheersen, JOIN/2015/0017 final, 28.4.2015.

²³ Met inbegrip van: (i) Het EU-genderactieplan 2016-2020 (GAP II) (zie voetnoot 1); (ii) Werkdocument van de diensten van de Commissie inzake strategisch engagement voor gendergelijkheid 2016-2019 (SWD(2015) 278 final), 3 december 2015; (iii) De integrale strategie van het buitenlands en veiligheidsbeleid van de EU (zie voetnoot 3); (iv) De nieuwe Europese consensus inzake ontwikkeling (zie voetnoot 4); (v) Gezamenlijke mededeling aan het Europees Parlement en de Raad: Actieplan inzake mensenrechten en democratie. "De mensenrechten in de EU centraal blijven stellen", JOIN/2015/0016 final, 28 april 2015.

25. De strategische aanpak van de EU inzake VVV behelst acties op de kerngebieden preventie, bescherming, hulpverlening en herstel, die samen onder de overkoepelende gebieden van gendermainstreaming en participatie vallen. Deze acties hangen onderling samen en versterken elkaar. Zo zal de betekenisvolle en gelijkwaardige deelname van vrouwen aan besluitvorming bijdragen aan het doorbreken van de vicieuze cirkel van geweld en discriminatie jegens vrouwen en meisjes, en andersom.
26. De strategische aanpak van de EU inzake VVV en de uitvoering ervan is op rechten gebaseerd. De aanpak betreft alle mensenrechten en richt zich bovendien op een op behoeften gebaseerde aanpak inzake humanitaire hulp.

Gendermainstreaming

27. Zoals overeengekomen in het actieprogramma van Peking is het mainstreamen van het genderperspectief een essentiële strategie om tot gelijkheid tussen vrouwen en mannen te komen. Overeenkomstig het overkoepelende beleidskader van de EU en vooral het strategisch engagement voor gendergelijkheid 2016-2019²⁴ en het EU-genderactieplan II, moeten genderanalyse en een genderperspectief systematisch deel uitmaken van elk optreden van de EU dat gericht is op het voorkomen van conflicten en het reageren op de bedreigingen waarmee burgers voor, tijdens en na een conflict te maken hebben. Genderanalyse vormt een basis voor effectieve conflictpreventie, stabilisering, vredesopbouw, wederopbouw na conflicten, bestuur en institutionele opbouw. Bovendien kan een grotere inzet inzake gendergelijkheid en de empowerment van vrouwen bij EU-activiteiten de efficiëntie en effectiviteit ervan verbeteren. Als verzuimd wordt een genderanalyse te maken en een genderperspectief op te nemen, zal dat een negatieve invloed hebben op de leidende rol van de EU als pleitbezorger en bevorderaar van gendergelijkheid.

---

²⁴ Werkdocument van de diensten van de Commissie: het strategisch engagement voor gendergelijkheid 2016-2019 [SWD(2015) 278 final], 3 december 2015.

De EU zal daarom:

- zorgen dat elk optreden van de EU waarbij niet-EU-staten betrokken zijn, is gebaseerd op een conflict- en genderanalyse met inachtneming van de machtsverhoudingen tussen verschillende bevolkingsgroepen, waaronder vrouwen en mannen, zowel binnen formele als informele instellingen in de samenleving;
- het genderperspectief in elk EU-optreden integreren, d.w.z. rekening houden met de verschillende behoeften, ervaringen en rechten van vrouwen, mannen, meisjes en jongens van alle leeftijden en verschillende achtergronden, zodat het optreden niet extra schade berokkent in fragiele en door conflicten geteisterde gebieden;
- gendermainstreaming, genderevenwicht, specifieke acties en dialoog promoten als essentiële manieren om gendergelijkheid te bereiken. Dit door een genderperspectief te integreren in alle beleidskaders, waaronder het gemeenschappelijk buitenland en veiligheidsbeleid, ontwikkeling, handel, migratie, rechtspraak, onderwijs, het voorkomen en bestrijden van gewelddadig extremisme, terrorismebestrijding, financiën en humanitair beleid;
- gendermainstreaming en de uitvoering van de VVV-agenda erkennen en bevorderen als formele leidinggevende verantwoordelijkheden met duidelijke verantwoordingskanalen;
- de opbouw van vaardigheden en capaciteiten die verband houden met het uitvoeren van genderanalyses en het integreren van het genderperspectief in alle plannings-, programmerings- en uitvoeringscycli zowel bij vrouwen als mannen actief bevorderen en steunen;
- een op genderanalyse gebaseerd genderperspectief systematisch deel laten uitmaken van alle terreinen en activiteiten inzake vrede en veiligheid, waaronder dialogen op het gebied van politiek, strategie en mensenrechten en de daarmee verband houdende beleidsbepaling en besluitvormingsprocessen, onderzoek, analyse en beoordeling, planning en uitvoering, en de relevante monitoring-, evaluatie- en rapporteringsprocedures;
- systematisch VVV-perspectieven weergeven in het ontwerp en de uitvoering van de geïntegreerde aanpak van de EU inzake conflict en crisis;

- systematische een genderperspectief integreren in alle aspecten van conflictpreventie en vredesbewaring ter versterking van contextspecifieke, inclusieve en participatieve benaderingen inzake conflictanalyse, vroegtijdige waarschuwing, bemiddeling, preventieve diplomatie, crisisbeheersing, stabilisatie en humanitaire hulp, vredesopbouw en ontwikkelingssamenwerking, de bevordering en bescherming van de mensenrechten en versterking van de gemeenschap, de staat en de samenleving op weerbaarheid. Dit moet ook van uitvoeringspartners verlangd worden;
- systematisch een genderperspectief integreren in het optreden van de EU gericht op het ondersteunen van niet-EU-landen bij het aanpakken van de hervorming van de verdedigings- en veiligheidssector de hervorming van de justitiële sector, initiatieven voor overgangsjustitie, bestuurshervorming, demobilisatie en re-integratie, stabilisatie, staatsopbouw, civiele bescherming, terrorismebestrijding en de preventie van radicalisering die tot gewelddadig extremisme en terrorisme leidt, ontwapening, non-proliferatie en wapenbeheersing, wapenhandel, migratie, de bescherming van vluchtelingen, intern ontheemden en asielzoekers, mensenhandel, en ontwikkelingswerk, inclusief de versterking van de veiligheid voor mensen;
- systematisch een genderperspectief integreren bij de handel binnen en met door conflicten geteisterde gebieden en/of gebieden waar de mensenrechten en het internationaal humanitair recht ernstig geschonden worden. Dit betreft met name de handel in natuurlijke hulpbronnen, waaronder mineralen uit conflictgebieden;
- zorgen dat specifieke situaties en prioriteiten, vaardigheden, behoeften en kwetsbaarheden van vrouwen en meisjes met prioriteit worden aangepakt bij een optreden in fragiele, door conflicten getroffen gebieden en bij ontwikkelingssamenwerking en humanitaire respons, bijvoorbeeld door toegang te garanderen tot volledige gezondheidsinformatie en -diensten, waaronder seksuele en reproductieve gezondheidszorg;

- systematisch een genderperspectief integreren als essentieel element bij het plannen en uitvoeren van missies en operaties van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid en humanitaire respons, ook bij (humanitaire) civiel-militaire samenwerking;
- zorgen dat alle missies en operaties in het kader van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid in fragiele en door conflicten geteisterde gebieden en bij humanitaire noodgevallen en interventies op het gebied van civiele bescherming over voldoende capaciteit en middelen beschikken om een genderperspectief - middels verantwoordingsprocessen en de expertise van genderadviseurs en contactpunten in genderkwesties - te integreren. Eveneens zorgen dat al het militaire en civiele EU-personeel vanaf de indiensttreding voldoende is opgeleid op het gebied van gendergelijkheid en VVV, vooral inzake het integreren van een genderperspectief in hun taken en verantwoordelijkheden;
- een interactieve dialoog en wederzijdse leerprocessen inzake gendermainstreaming bevorderen tussen beleidsmakers, mensen uit de praktijk en wetenschappers;
- systematisch een genderperspectief integreren in onderzoek op het gebied van vrede en veiligheid, zoals het systematisch verzamelen en analyseren van naar geslacht uitgesplitste gegevens;
- systematisch een genderperspectief integreren in alle door de EU gefinancierde interventies inzake conflictpreventie en vredesopbouw, en in de vereisten voor uitvoeringspartners. Ervoor zorgen dat gedurende de hele projectcyclus rekening wordt gehouden met mogelijk verschillende situaties, ervaringen en behoeften van vrouwen, mannen, meisjes en jongens met een uiteenlopende achtergrond.

Participatie

28. Gelijkwaardige en betekenisvolle participatie van vrouwen en meisjes, mannen en jongens met uiteenlopende achtergrond (economisch, sociaal, etnisch, religieus, geografisch etc.) in de politiek, de economie en de maatschappij is een doelstelling op zich en een absolute vereiste voor vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling. Gendergelijkheid is daarom geen ondergeschikte, maar een wezenlijke doelstelling van EU-actie.
29. Waar het de samenleving betreft moeten EU-acties gericht zijn op vrouwen met een verschillende achtergrond en alle mogelijke vraagstukken op politiek, economisch, veiligheids- en sociaal gebied. Vaak wordt ervan uitgegaan dat vrouwen met één stem spreken, alsof het een homogene groep betreft, terwijl ze - zoals elke willekeurige groep mensen met verschillende interesses, ambities, idealen, waarden, beweegredenen en behoeften - uiting geven aan uiteenlopende ervaringen, kennis en meningen. Vrouwen (sommige althans) kunnen geraadpleegd worden, maar te veel zijn (nog) uitgesloten van elk betekenisvol en gelijkwaardig besluitvormingsproces op lokaal, nationaal, regionaal en internationaal niveau. De keren dat vrouwen wel gehoord werden, bleven te vaak beperkt tot zogenaamde 'vrouwenkwesties' die in de nasleep van seksueel en gendergerelateerd geweld aan bod kwamen. Vaak betrof het dan bovendien vrouwen uit een bevoordeeld, stedelijk milieu met een beperkte achterban.
30. Gendergelijkheid en de empowerment van vrouwen die gedragen worden door meer participatie van vrouwen in de EU-structuren voor conflict- en crisispreventie in en tussen alle EU-instellingen, heeft prioriteit. Het genderevenwicht binnen de EU moet parallel met het uitvoeren van specifieke maatregelen voor gendergelijkheid en de integratie van genderperspectieven bij alle acties van de EU in het buitenland, en bij alle verplichtingen jegens de burgermaatschappij, met name in door conflict en crisis getroffen gebieden, worden aangepakt.

De EU zal daarom:

- leiderschap en participatie van vrouwen in alle stadia van vredesprocessen zowel diplomatiek als financieel steunen. De EU zal ook in haar eigen structuren streven naar meer en beter toegankelijke participatie van vrouwen als bemiddelaars, hoofdonderhandelaars en politieke vertegenwoordigers. Door te erkennen dat de vredesinspanningen van vrouwen op lokaal en nationaal niveau cruciaal zijn voor conflictoplossing, vredesopbouw en de wederopbouw na conflicten zal de EU deze initiatieven, ook aan de basis, steunen;
- gendergelijkheid en diversiteit bevorderen door op alle niveaus meer vrouwen aan te werven, in dienst te nemen en te benoemen en hun loopbaanontwikkeling te steunen. Het streven is om zo, ook op leidinggevend en besluitvormingsniveau, bij nationale, regionale en internationale instellingen die actief zijn op het gebied van vrede en veiligheid, genderevenwicht te bereiken;
- betekenisvolle en gelijkwaardige deelname van vrouwelijk veiligheidspersoneel (leger/politie) aan veiligheids- en militaire operaties - waaronder missies en operaties in het kader van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid - bevorderen, zonder daarbij de genderstereotypen over vrouwen en mannen te versterken;
- barrières slechten die de gelijkwaardige participatie van vrouwen en mannen in EU-delegaties en bij missies en operaties in het kader van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid bemoeilijken, bijvoorbeeld door waar van toepassing gezinsstandplaatsen en flexibele werktijden te bevorderen;
- de betekenisvolle en gelijkwaardige deelname van vrouwen van uiteenlopende achtergrond mogelijk maken en bevorderen door het instellen van participatiemechanismen gedurende de volledige project- en programmacycli. Deze mechanismen zullen worden meegenomen bij het ontwerp, de uitvoering, het monitoren en het evalueren van beschermingsmaatregelen en -reacties, en van conflictgerelateerde acties in ontwikkelingssamenwerking;

- het recht van vrouwen bevorderen en steunen waar het gaat om deelname aan openbare aangelegenheden en hun recht op vrijheid van vreedzame vergadering, meningsuiting en vereniging;
- deelname, partnerschappen en netwerken bevorderen met het maatschappelijk middenveld, met name vrouwenorganisaties, waaronder basisorganisaties en -bewegingen, mensenrechtenverdedigers, vredesactivisten, inheemse volkeren en economische actoren, door middel van passende overlegmechanismen. Zo is hun deelname verzekerd en wordt gebruik gemaakt van hun kennis, vaardigheden en comparatieve voordelen;
- de tendens tot het beperken van de ruimte voor het maatschappelijk middenveld - vrouwenorganisaties, activisten, mensenrechtenverdedigers e.a. - monitoren en tegengaan²⁵. Duidelijke stappen zetten om hen te beschermen, zonder hierbij schade aan te richten, met inachtneming van het feit dat ze - direct of via sociale media - voorwerp kunnen zijn van genderspecifieke vormen van intimidatie door overheids- en maatschappelijke actoren. De betrokkenheid van jongeren, van religieuze, traditionele en culturele leiders, inclusief mannen en jongens, bevorderen bij alle aspecten van de uitvoering van de strategische aanpak van de EU inzake VVV;
- initiatieven bevorderen die structurele belemmeringen wegnemen voor een betekenisvolle en gelijkwaardige deelname van vrouwen bij het voorkomen en oplossen van conflicten en in het openbare leven na conflicten. Deze initiatieven dienen zich te richten op factoren van (dreigend) geweld en intimidatie, onvoldoende en op genderdiscriminatie gebaseerde veiligheid, de rechtsstaat en toegang tot de rechtsgang, en op sociaaleconomische factoren waaronder de ongelijke, gendergerelateerde verdeling van zorgtaken en verantwoordelijkheden en de beperkte toegang tot onderwijs;
- een evenwichtige vertegenwoordiging van vrouwen en mannen met verschillende achtergrond bevorderen, ook op leidinggevend en besluitvormingsniveau, bij nationale diplomatieke diensten, organen van representatieve democratie, ministeries van defensie, de strijdkrachten, de rechtstaat en andere instellingen in de veiligheidssector, en bij de EU-instellingen.

---

²⁵ Zorgen voor bescherming - EU-richtsnoeren over mensenrechtenverdedigers (doc. 16332/2/08).

Preventie

31. Vooral in gebieden waar de rol of de legitimiteit van de staat zwak is of waar mensenrechten geschonden worden, zijn ongelijkheid en uitsluiting van macht, mogelijkheden, diensten en veiligheid een voedingsbodem waarin het ongenoegen van een groep tot geweld kan leiden. Genderresponsieve vroegtijdige waarschuwing en conflictanalyse met meer aandacht voor de onderliggende gendergerelateerde oorzaken van geweld zorgen voor een doeltreffender conflictpreventie. Inclusie is de basis voor conflictpreventie bij instellingen en ontwikkelingsbeleid, en voor menselijke veiligheid en rechtvaardigheid. Preventieve acties moeten een benadering aannemen die op rechten (waaronder alle mensenrechten) is gebaseerd, die de mens en de gehele samenleving centraal stelt en die de betrokkenheid van de burger omvat.
32. Minder ruimte voor het maatschappelijk middenveld kan een onevenredig negatief effect hebben op vrouwen en meisjes, en moet derhalve worden tegengegaan, om te voorkomen dat vrouwenrechten worden ingeperkt.

33. Puur op gewapende groepen gerichte bemiddelingsinspanningen, zonder aandacht voor de mensenrechten, kunnen het idee doen postvatten dat geweld loont. Dit kan tot verontwaardiging leiden in andere maatschappelijke sectoren, en bovendien andere groepen aanmoedigen ook de wapens op te pakken om zeker te zijn van een plaats aan de onderhandelingstafel. Actoren uit het maatschappelijk middenveld kunnen cruciaal zijn om een vredesproces grotere legitimiteit te verlenen, en zijn potentieel belangrijke bondgenoten. Vrouwelijke leiders en vrouwengroepen zijn vaak doeltreffend bij het herstellen van de vrede binnen de gemeenschap en moeten daarom nauw betrokken worden bij het bemiddelingsproces op hoog niveau. De toegang van vrouwen tot leidinggevende functies binnen het maatschappelijke middenveld kan daarbij een uitdaging zijn. De EU moet dan ook steun verlenen aan de betekenisvolle deelname aan vredesprocessen door het inclusieve maatschappelijke middenveld en vrouwenverenigingen.
34. Klimaatverandering, verlies aan biodiversiteit, aantasting van het land, woestijnvorming en droogte zijn oorzaken van conflicten waar vooral vrouwen - die al te vaak onevenredig kwetsbaar zijn voor de effecten van klimaatverandering - het slachtoffer van zijn. Vrouwen kunnen, als belangrijke kostwinners, als landbouwers en opvoeders, hun stem en invloed aanwenden om blijvende transformatieve oplossingen voor duurzame ontwikkeling te versnellen en te komen tot een gelijkwaardig beleid en een billijke toewijzing van middelen. Het empoweren van vrouwen als aanjagers van economische groei versterkt de maatschappelijke veerkracht.

De EU zal daarom:

- gendergelijkheid en de empowerment van vrouwen systematisch en op de lange termijn bevorderen in de fases van kwetsbaarheid, conflict, hulpverlening en herstel. De EU zal zich bij de uitvoering van de VVV-agenda bovendien blijven richten op de onderliggende gendergerelateerde oorzaken, en zowel preventie als respons aanpakken;
- inspanningen ondersteunen die de onderliggende oorzaken van geweld, zoals uitsluiting, discriminatie, structurele ongelijkheid en seksueel en gendergerelateerd geweld, waaronder geweld tegen vrouwen en meisjes, aanpakken;
- inclusieve initiatieven van het maatschappelijk middenveld ondersteunen op lokaal, nationaal, regionaal en mondiaal niveau om duurzame vrede te bewerkstelligen en een eind te maken aan gendergerelateerde ongelijkheid. Dit geldt ook voor initiatieven die gesocialiseerde gendernormen en -stereotypen onder de loep nemen en de transformatie ervan beogen;

- zorgen dat genderanalyse systematisch deel uitmaakt van het EU-systeem voor vroegtijdige waarschuwing bij conflicten en van andere bestaande en toekomstige begrippen en benaderingen voor vroegtijdige waarschuwing, conflictanalyse en daarmee verband houdende indicatoren;
- preventie en slachtoffergerichte respons ondersteunen en bevorderen met betrekking tot seksueel en gendergerelateerde geweld, seksuele uitbuiting en seksueel misbruik, die zich in crisissituaties, maar ook bij veiligheids-, militaire, ontwikkelings- en humanitaire operaties, kunnen voordoen. Risicobestrijding op dit gebied ondersteunen en bevorderen;
- verzekeren dat er inclusieve mechanismen zijn die zorgen voor meer samenhang, doeltreffendheid en synergie: (i) tussen de verschillende belanghebbenden, waaronder staten, internationale en regionale organisaties en organisaties uit het maatschappelijk middenveld; en (ii) bij de verschillende middelen en instrumenten die bij preventie gebruikt worden, in het bijzonder diplomatie, waaronder bilaterale en multilaterale bemiddeling, vroegtijdige waarschuwing, vredesopbouw, wederopbouw na conflicten, veiligheid en ontwikkeling;
- ondersteuning bieden aan genderresponsieve preventieactiviteiten die lokaal zijn geïnitieerd en verankerd, en door lokale of nationale actoren gedragen worden, en inclusieve en transparante processen bevorderen;
- gemeenschappen de kracht geven om weerbaar te zijn bij gewelddadige conflicten. De betekenisvolle en gelijkwaardige participatie van vrouwen is cruciaal, zowel voor een doeltreffend preventiebeleid en de toepassing daarvan, als voor vredesondersteuning op alle niveaus. Transparantie en toegang tot informatie moeten zo breed mogelijk gegarandeerd zijn;
- genderanalyse en de systematische integratie van genderperspectieven bij alle bemiddelingsactiviteiten en conflictpreventie bevorderen.

Bescherming

35. De ervaringen en acties van vrouwen, mannen, meisjes en jongens met uiteenlopende achtergrond zijn bij gewapende conflicten, preventie, bescherming, vredeshandhaving, vredesopbouw en wederopbouw soms dezelfde, en soms verschillend. Dit moet worden geanalyseerd, beoordeeld en opgepakt zodat de EU-actoren kunnen instaan voor een adequate en toereikende respons. Vrouwen, mannen, meisjes en jongens kunnen allen slachtoffer worden van mensenhandel. Hoewel vrouwen en meisjes meer risico lopen op seksueel geweld, om slavin of seksslavin van strijders te worden of tot huwelijken gedwongen te worden, kunnen mannen en jongens ook slachtoffers van dergelijk geweld worden. Mannen en jongens kunnen daarnaast meer risico lopen op gedwongen rekrutering en gerichte moorden.
36. Vrouwen zijn niet alleen slachtoffer van oorlog en geweld. Zij kunnen bijvoorbeeld ook strijder zijn, of vredesopbouwer, politica, economische actor of activist. De gelijkwaardige participatie van vrouwen en mannen is zowel een essentieel doel als een middel voor het voorkomen en oplossen van conflicten en het bevorderen van een cultuur van inclusieve en duurzame vrede. Vrouwen, mannen, meisjes en jongens zijn vaak, en soms op grote schaal, het doelwit van seksueel en gendergerelateerd geweld en worden gebruikt voor het bereiken van politieke, economische of militaire doeleinden. Geweldpleging tegen vrouwen en meisjes groeit en verergert op talloze manieren tijdens en na conflicten, waarbij het risico dat ze in hun eigen huis of in de publieke ruimte slachtoffer worden van fysiek, psychologisch, seksueel en structureel geweld toeneemt. Ook al is het verboden volgens het internationaal humanitair recht, de internationale mensenrechten en het internationaal strafrecht, toch blijft seksueel en gendergerelateerd geweld bij interstatelijke en interne conflicten in grote mate ongecontroleerd. De straffeloosheid van deze misdaden moet aangepakt worden.

37. Hoewel ook mannen en jongens het slachtoffer kunnen zijn van seksueel en gendergerelateerd geweld, toch worden vrouwen - van alle leeftijd en in elke fase van het vrede-conflictcontinuüm (met een duidelijke verslechtering tijdens gewelddadige conflicten) - in veel grotere mate geraakt. Vrouwen worden zowel in de openbare als in de privésfeer door geweld bedreigd. Wanneer de ruimte van het maatschappelijk middenveld gesloten wordt, en vooral wanneer vrouwen en mannen die niet voldoen aan de sociale normen van de maatschappij, en vrouwen in het algemeen, het zwijgen wordt opgelegd, kan dit een indicator zijn van seksueel en gendergerelateerd geweld. Haatzaaiende uitspraken, bedreigingen, lastercampagnes, onderdrukking van en geweld tegen mensenrechtenverdedigers kunnen op verschillende manieren tot uiting komen in verband met o.a. geslacht, genderidentiteit, seksuele gerichtheid, sociaaleconomische status, opleiding, leeftijd, etniciteit, klasse, religie of geloof.
38. Internet en de snelle verspreiding van communicatietechnologieën en sociale media bieden vrouwen nieuwe mogelijkheden om gehoord te worden en de bewustwording over verschillende problemen te verhogen. Technologie kan weliswaar zorgen voor verbinding en empowerment, maar ze kan ook genderrollen en culturele gebruiken versterken en normaliseren en zo nieuwe wegen naar geweld en misbruik openen. De onlinewereld is niet slechts een spiegel, maar een hele spiegelzaal van de offline-wereld, die het positieve én negatieve reflecteert en uitvergroot. Vaak toont dit spiegelbeeld voor vrouwen en meisjes een misogyne, marginaliserende en gewelddadige cultuur.

De EU zal daarom:

- de volledige inachtneming van internationaal recht dat van toepassing is op de rechten en bescherming van vrouwen en meisjes in conflicten, met name als burgers, blijven bevorderen;
- de volgende richtsnoeren blijven toepassen: (i) 'de EU-richtsnoeren inzake geweld tegen vrouwen en meisjes en de bestrijding van alle vormen van tegen hen gerichte discriminatie'; (ii) 'de EU-richtsnoeren inzake de bevordering van de naleving van het internationaal humanitair recht'²⁶; (iii) 'Zorgen voor bescherming - EU-richtsnoeren over mensenrechtenverdedigers'²⁷; en (iv) 'EU-mensenrechtenrichtsnoeren inzake vrijheid van meningsuiting online en offline'²⁸;
- een systeembrede benadering bevorderen op het gebied van preventie, rapportage en bestraffing van seksuele uitbuiting en misbruik (Sexual Exploitation and Abuse, SEA)²⁹ en seksuele intimidatie³⁰;
- de bescherming van de fysieke en psychische gezondheid en waardigheid van vrouwen, meisjes, mannen en jongens bevorderen, met name in kwetsbare en door conflicten geteisterde gebieden, bij humanitaire noodsituaties en in postconflictsituaties, onder meer door mechanismen in te voeren die de verplichting tot bescherming toepassen en monitoren;
- een intern en extern nultolerantiebeleid vaststellen, uitvoeren en bevorderen wat betreft discriminatie, seksuele uitbuiting en seksueel misbruik, mensenhandel, seksueel geweld en seksuele intimidatie. Zorgen dat de vaststelling van het betreffende beleid formeel als verantwoordelijk leiderschap wordt beschouwd³¹;

---

²⁶ Richtsnoeren van de EU inzake de bevordering van de naleving van het internationale humanitaire recht (IHR) - technische bijwerking (doc. 16841/09).

²⁷ Zorgen voor bescherming - EU-richtsnoeren over mensenrechtenverdedigers (doc. 16332/2/08).

²⁸ EU-mensenrechtenrichtsnoeren inzake vrijheid van meningsuiting online en offline (doc. 9647/14).

²⁹ Overeenkomstig de VN-normen (ST/SGB/2003/13). Onder seksuele uitbuiting wordt verstaan: elk daadwerkelijk misbruik of elke poging tot misbruik van een kwetsbare positie, machtsverschil of vertrouwen, voor seksuele doeleinden waaronder, maar niet beperkt tot, het op monetair, sociaal of politiek vlak voordeel halen uit de seksuele uitbuiting van een andere persoon; terwijl onder seksueel misbruik de werkelijke of dreigende fysieke intrusie van seksuele aard, hetzij met geweld hetzij door ongelijke of dwingende omstandigheden, wordt verstaan.

³⁰ Beleid van de Europese Commissie inzake de bescherming van de waardigheid van personen en de voorkoming van psychologische en seksuele intimidatie (Besluit C(2006) 1624/3), ook van toepassing op EDEO.

³¹ ST 6877 2018 INIT, Bijgewerkte algemene gedragsnormen voor GVDB-missies en -operaties.

- vrouwen, mannen, meisjes en jongens die slachtoffer zijn van seksueel en gendergerelateerd geweld - en hun families - bijstaan bij toegang tot de rechter en gepaste steun, waaronder informatie en verstrekking van gezondheidszorg en psychosociale ondersteuning om te voorkomen dat ze (opnieuw) gestigmatiseerd of (opnieuw) slachtoffer worden en om hun veiligheid en re-integratie te faciliteren;
- inspanningen bevorderen die een eind willen maken aan de straffeloosheid van seksueel en gendergerelateerd geweld, waaronder conflictgerelateerd seksueel geweld. Dit omvat, maar is niet beperkt tot, de ondersteuning van gendergevoelige overgangsjustitieprocessen en capaciteitsopbouw voor wetshandhaving en rechtsbeoefenaars om zaken op een gendergevoelige manier aan te pakken, zoals uiteengezet in het EU-kader inzake overgangsjustitie³²;
- uitvoering van de "Non Paper on Ending Sexual Violence in Conflict – A Guide to Practical actions at EU level"³³;
- speciale aandacht besteden aan de mensenrechten van kinderen, jongeren, ouderen, degenen die in armoede leven, mensen met een zichtbare of niet-zichtbare handicap, mensen die tot een minderheid behoren en inheemse volkeren, vluchtelingen, intern ontheemden en asielzoekers in kwetsbare situaties of gebieden;

---

³² Europese Commissie. Gezamenlijk werkdokument: EU-kader inzake steun voor overgangsjustitie (SWD(2015) 158 final) van 29.7.2015.

³³ "Non Paper on Ending Sexual Violence in Conflict – A Guide to Practical actions at EU level" (MD 155/14), 25.11.2014.

- een op preventie gebaseerd nultolerantiebeleid opleggen voor alle vormen van seksueel en gendergerelateerd geweld gepleegd door EU-personeel, door personeel dat is ingezet bij missies en operaties in het kader van het gemeenschappelijke veiligheids- en defensiebeleid, door commandanten/managers, contractanten en partners. Telkens wanneer de EU personeel inzet, onder meer bij missies en operaties in het kader van het gemeenschappelijke veiligheids- en defensiebeleid en bij humanitaire interventies, zal zij ervoor zorgen dat er in die zin duidelijke instructies zijn gegeven en dat de nodige structuur voorhanden is om dit beleid uit te voeren, onder meer door een degelijk rapportagemechanisme, een klachtenmechanisme voor slachtoffers en verantwoordingsplicht en sancties voor de daders;
- ervoor zorgen dat uit verkrachting geboren kinderen in aanmerking komen voor burgerschap en steun. Het met dit soort seksueel geweld verbonden stigma bestrijden waarmee verkrachte vrouwen en hun kinderen, ook lange tijd na het misdrijf, te kampen hebben. De ouders die deze kinderen opvoeden blijven steunen;
- verbeterde beveiligingsmaatregelen voor vrouwen en meisjes toepassen wanneer uit analyse en beoordeling blijkt dat dit nodig is, bijvoorbeeld voor verkiezingskandidaten, mensenrechtenverdedigers en activisten uit het maatschappelijk middenveld;

- conflictgerelateerd seksueel geweld aanpakken als onderdeel van een continuüm van gendergerelateerd geweld, nauw verweven met hardnekkige ongelijkheid en bredere aanvallen op gendergelijkheid en vrouwenrechten, inclusief maar niet beperkt tot digitaal en cybergeweld;
- humanitaire normen en richtsnoeren inzake gender- en gendergerelateerd geweld bevorderen, zoals bijvoorbeeld de richtsnoeren voor het integreren van de bestrijding van gendergerelateerd geweld in het humanitair optreden van het Permanent Comité van VN-organisaties (IASC)³⁴, het IASC Gender Handboek³⁵ en de oproep tot actie ter bescherming tegen gendergerelateerd geweld in noodsituaties³⁶.
- de toepassing van het Wapenhandelsverdrag te bevorderen, met bijzondere aandacht voor artikel 7, lid 4³⁷ dat van staten eist dat deze het risico in aanmerking nemen dat wapens of andere goederen worden gebruikt voor het plegen of bevorderen van ernstige daden van gendergerelateerd geweld;

---

³⁴ Permanent Comité van VN-organisaties (Inter-agency Standing Committee (IASC)): Guidelines for integrating gender-based violence interventions in humanitarian action. 2015. (https://gbvguidelines.org/wp/wp-content/uploads/2015/09/2015-IASC-Gender-based-Violence-Guidelines_lo-res.pdf).

³⁵ Permanent Comité van VN-organisaties (IASC): The Gender Handbook for humanitarian action. 2017. https://ec.europa.eu/jrc/communities/sites/jrccties/files/2018-iasc_gender_handbook_for_humanitarian_action_eng_0.pdf

³⁶ De oproep tot actie ter bescherming tegen gendergerelateerd geweld in noodsituaties ("Call to Action") is een initiatief van meerdere belanghebbenden om de aanpak van gendergerelateerd geweld in humanitaire noodsituaties grondig te veranderen. Sinds de opstelling ervan in 2013 is de EU (middels de diensten van de Commissie voor Civiele Bescherming en Humanitaire Hulp, DG ECHO) een actieve partner van het Call to Action-initiatief. De EU heeft hierbij bovendien de verantwoordelijkheid genomen om voor de periode 2017-2018 mondiaal de voortrekkersrol te vervullen.

³⁷ "De uitvoerende staat die partij is neemt bij deze toetsing het risico in aanmerking dat de conventionele wapens waarop artikel 2, eerste lid, van toepassing is of de goederen waarop artikel 3 of 4 van toepassing is worden gebruikt voor het plegen of bevorderen van ernstige daden van genderspecifiek geweld of ernstige gewelddaden tegen vrouwen en kinderen."

Hulpverlening en herstel

39. De pijler hulpverlening en herstel van de VVV-agenda benadrukt dat hulpverlening, herstel en wederopbouw inclusief moeten zijn en houdt rekening met de specifieke behoeften van vrouwen en meisjes. De meest kwetsbare groepen, betrokken bij vredesopbouwprocessen als repatriëring, hervestiging, rehabilitatie, re-integratie en wederopbouw na conflicten, krijgen speciale aandacht. Hieronder vallen ontheemde vrouwen en meisjes, slachtoffers van gendergerelateerd geweld, ouderen, personen met een handicap, minderheden en inheemse volkeren.
40. De pijler hulpverlening en herstel roept ook op tot meer steun voor actieve participatie en activiteiten van vrouwen bij hulpverlenings- en herstelinspanningen, zoals het bieden van gelijke toegang voor vrouwen tot bestaansmogelijkheden en rechtspraak. Vrouwen en vrouwenorganisaties die humanitaire steun bieden zijn vaak eerstehulpverleners in crisissituaties. Desondanks ontbreken prioriteiten voor vrouwen en vrouwelijk leiderschap vaak in humanitaire en ontwikkelingsgerelateerde besluitvorming, programmering, planning en budgetten.
41. Hulpverlening, herstel en wederopbouw kunnen een unieke kans bieden om discriminerende sociale structuren te transformeren en de mensenrechten, participatie en betekenisvolle betrokkenheid van vrouwen te bevorderen.

De EU zal daarom:

- de participatie en het leiderschap van vrouwen bij humanitair optreden en ontwikkelingsprogramma's bevorderen, zowel bij formele als informele besluitvorming en prioriteitsbepaling.
- initiatieven bevorderen die de banden versterken tussen VVV, hulpverlening, rehabilitatie, hervestiging, wederopbouw en beleid voor duurzame ontwikkeling, waaronder steun voor gendermainstreaming in humanitaire en ontwikkelingshulp. Hieronder valt onder meer de gelijkwaardige en veilige toegang van vrouwen en meisjes tot ontwikkelingssteun en volledige informatie over seksuele en reproductieve gezondheid en gezondheidszorg.

- ervoor zorgen dat alle personen die het slachtoffer zijn geworden van seksueel of gendergerelateerd geweld recht hebben op en toegang hebben tot alomvattende gezondheidszorginformatie en -diensten, tot de rechter en tot schadevergoeding. ervoor zorgen dat slachtoffers niet opnieuw gevictimiseerd worden, afgewezen of uitgesloten worden.
- ervoor zorgen dat alle organisaties die financiële middelen en steun van de EU ontvangen, voldoen aan het EU-beleid op het gebied van gendergelijkheid, daaronder begrepen een op rechten gebaseerde aanpak en minimumnormen en richtlijnen inzake gendergerelateerd geweld.
- psychosociale initiatieven ondersteunen voor alle overlevenden van gewelddadige conflicten, ongeacht hun rol: vrouwen, meisjes, mannen en ouderen.
- ondersteuning bieden inzake de hulpverlening, het herstel en de rehabilitatie van door conflicten getroffen vrouwen en meisjes, ook in de EU. Dit houdt in erop toezien dat wetgeving, beleid en procedures inzake asiel in acht worden genomen en garanderen dat voor alle vrouwen, meisjes en alle slachtoffers van gendergerelateerd geweld, gelijke rechten en normen gelden tijdens de procedure.
- doorgaan met het bevorderen van rechtsstelsels, die aan de hoogste normen voldoen, in derde landen waar de EU ondersteuningsmaatregelen uitvoert. Hierdoor wordt de nationale strafrechtpleging versterkt volgens het beginsel van complementariteit met het Internationaal Strafhof, bijvoorbeeld met betrekking tot gendersensitieve mechanismen en processen voor overgangsjustitie.
- er met toereikende middelen voor zorgen dat vrouwen centraal staan op het gebied van humanitaire respons, hulpverlening en herstel alsook op het gebied van ontwikkelingshulp en -programma's. Vrouwen moeten worden betrokken bij de vormgeving, planning en uitvoering van de hulpverlening-, herstel- en wederopbouwactiviteiten en aan het begin van elke noodsituatie worden geraadpleegd over de behoeften.

- ervoor zorgen dat de ontwikkeling en uitvoering van beleid is gebaseerd op de praktijkervaring over hoe aanzienlijke veranderingen kunnen worden bewerkstelligd en op de tijdens de hulpverlening- en herstelfase gemaakte vorderingen. ervoor zorgen dat inclusieve maatschappelijke en vrouwenorganisaties op zinvolle en gelijke wijze deelnemen aan alle fasen van de cyclus, met inbegrip van donorconferenties³⁸, die helpen bij het opbouwen van partnerschappen.
- ervoor zorgen dat paraatheid bij crises en herstelplanning en -maatregelen na een ramp of een conflict, waaronder de opleiding van overheidsfunctionarissen en maatschappelijke organisaties, gebaseerd zijn op een genderinclusieve en participatieve aanpak, waarbij terdege rekening wordt gehouden met het gendereffect in de risicobeoordeling (Gender Index of Risk³⁹).

Normatief kader betreffende de gelijkheid tussen mannen en vrouwen

42. Gelijkheid van vrouwen en mannen is een fundamenteel mensenrecht, een in de EU-beleidskaders verankerde gemeenschappelijke waarde van de EU, en een voorwaarde voor de verwezenlijking van de doelstellingen in verband met het uitbannen van armoede, het bewerkstelligen van groei, werkgelegenheid en sociale cohesie, en het bevorderen van vrede en veiligheid. Gelijkheid is tevens opgenomen in internationale verplichtingen en afspraken, zoals het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen, het Actieprogramma van Peking, de Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling en de Europese consensus inzake ontwikkeling. De EU-doelstellingen inzake gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid vormen de beginselen die als leidraad fungeren voor de werkzaamheden op dit gebied.

---

³⁸ In de wederopbouwfase is er een mogelijkheid om meer gendergelijkheid te faciliteren met behulp van een op rechten gebaseerde aanpak, bijvoorbeeld in verband met economische ontwikkeling, de toegang tot grond en natuurlijke hulpbronnen.

³⁹ Dienst instrumenten buitenlands beleid – Instrument voor bijdrage aan stabiliteit en vrede. Handboek met indicatoren voor het instrument voor bijdrage aan stabiliteit en vrede – IcSP. https://ec.europa.eu/fpi/key-documents_en

De EU zal daarom:

- toezicht blijven houden op de vervolgmaatregelen van het Actieprogramma van Peking en vooral het cruciale aspect "vrouwen en gewapende conflicten".
- doorgaan met het propageren van de bekrachtiging en tenuitvoerlegging van de voornaamste mensenrechteninstrumenten annex facultatieve protocollen van de VN, met name het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW) en het bijbehorende facultatieve protocol, en het verband tussen het CEDAW en de VVV-agenda versterken via algemene aanbevelingen (AA) 30 en 35.
- krachtige steun blijven verlenen aan het Internationaal Strafhof (ICC), met name op het gebied van conflictgerelateerd seksueel en gendergerelateerd geweld, ter bevordering van de verantwoordingsplicht en ter bestrijding van straffeloosheid. Het ICC is de eerste en enige permanente internationale strafrechtbank ter wereld voor het onderzoek naar en de vervolging van de ernstigste misdrijven.
- haar medewerking blijven verlenen aan het International Residual Mechanism for Criminal Tribunals en andere internationale tribunalen.
- doorgaan met het uitvoeren van haar beleid dat is vastgesteld in de "richtsnoeren van de Europese Unie inzake de bevordering van de naleving van het internationaal humanitair recht", en in het bijzonder erop toezien dat het verbod op verkrachting en andere vormen van seksuele geweldpleging wordt gehandhaafd.
- doorgaan met het uitvoeren van de agenda voor jongeren, vrede en veiligheid, zoals bepaald in UNSCR's 2250 en 2419. Dit omvat het aanpakken van (hardnekkige) ongelijkheden waardoor jonge vrouwen en mannen een verhoogd risico lopen en daarbij bijzondere aandacht te besteden aan meer inclusieve vertegenwoordiging van jonge vrouwen bij conflictpreventie en -oplossing.

Versterken van lokaal, nationaal en regionaal ownership

43. Met een inclusief vredesproces is er meer kans dat de onderliggende oorzaken van conflicten in beeld komen en worden aangepakt, en dat tegemoetgekomen wordt aan de behoeften van de getroffen bevolkingsgroepen. Het is dan ook van cruciaal belang om lokaal, nationaal en regionaal ownership te versterken, en tegelijkertijd overleg en samenwerking met plaatselijke belanghebbenden, waaronder het maatschappelijk middenveld, te bewerken. Inclusiviteit vergroot tevens de legitimiteit en het nationale ownership van een vredesakkoord en de uitvoering daarvan. Bovendien wordt de kans kleiner dat uitgesloten actoren het proces ondermijnen. Een inclusief proces betekent niet dat alle belanghebbenden rechtstreeks aan de formele onderhandelingen deelnemen, maar het kan de interactie tussen de bij het conflict betrokken partijen en andere belanghebbenden faciliteren en het kan mechanismen creëren om alle perspectieven in het proces op te nemen. Specifieke mechanismen kunnen nodig zijn om ervoor te zorgen dat vrouwelijke vreedstichters en vrouwenorganisaties op zinvolle wijze bij het proces worden betrokken.

De EU zal daarom:

- ondersteuning bieden inzake capaciteitsopbouw voor en informatie-uitwisseling tussen partners en derde landen, met inbegrip van nationale gendermechanismen en -instituten.
- vrouwenorganisaties, vrouwelijke vreedstichters en mensenrechtenverdedigers raadplegen, en hun inclusie in, en – in voorkomend geval – hun leiderschap van formele en informele vredesprocessen ondersteunen.
- ervoor zorgen dat de EU op zinvolle en eerlijke wijze de dialoog aangaat met inclusieve maatschappelijke organisaties, dat wil zeggen maatschappelijke organisaties waarin vrouwen een leidinggevende rol vervullen, bijdragen tot de strategie en waarbij verschillende vrouwenstemmen worden gehoord en vertegenwoordigd m.b.t. de velerlei problemen waarmee de samenleving wordt geconfronteerd.
- internationale en regionale niet-gouvernementele organisaties steunen die lokale ownership en inclusie bevorderen en bijdragen tot nationale capaciteitsopbouw.

Versterken van de samenwerking en dialoog met andere actoren

44. Samenwerking met internationale actoren is van cruciaal belang voor de effectieve uitvoering van de VVV-agenda en ter voorkoming van dubbel werk en strijd om hulpmiddelen. Samenwerking is ook nodig om analyses, opgedane ervaring en hulpmiddelen uit te wisselen, alsook om te zorgen voor samenhang tussen de resultaten van programma's en beleidsontwikkeling op mondiaal, regionaal en nationaal niveau. Het is belangrijk dat de dialoog tussen de verschillende actoren wordt gevoerd op alle niveaus (lokaal, nationaal, regionaal en internationaal), alsook tussen de actoren onderling, en dat het maatschappelijk middenveld hierbij wordt betrokken. Ook is het van belang dat internationale organisaties niet concurreren met lokale maatschappelijke organisaties, wanneer die laatsten een soortgelijke input kunnen leveren in beleid en programma's (bijvoorbeeld de uitvoering van studies).

De EU zal daarom:

- inclusieve partnerschappen en een betere uitwisseling van ervaringen, lessen en beste praktijken bevorderen tussen alle belanghebbenden over alle aspecten van de uitvoering van de VVV-agenda. Dit omvat het in beeld brengen van gezamenlijke belangen, met name rekening houdend met de uitdagingen en kansen die zich hebben voorgedaan.
- blijven samenwerken met de relevante internationale en regionale organisaties, met name de VN, maar ook andere, zoals de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO), de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), de Associatie van Zuidoost-Aziatische Staten (ASEAN), de Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS), de G20, de G7, de Afrikaanse Unie (AU), het Internationale Comité van het Rode Kruis en de Unie voor het Middellandse Zeegebied (UMZ). eveneens samenwerken met andere regionale organisaties die bereid zijn om vooruitgang te boeken op het vlak van gelijkheid tussen vrouwen en mannen, vrede en veiligheid, voortbouwend op bestaande initiatieven en ervaring, met als doel synergie te creëren in situaties waar de EU en de VN of andere internationale organisaties een belangrijke rol spelen.

- het initiatief bevorderen en ondersteunen van de nationale VVV-contactpunten, die fungeren als een regio-overschrijdend forum en ruimte bieden voor de uitwisseling van ervaringen en beste praktijken om de uitvoering van de VVV-resoluties van de Veiligheidsraad te stimuleren en de coördinatie van de financiering en steunprogramma's te verbeteren.
- het initiatief Regional Acceleration of UNSC Resolution 1325 van de VN-Veiligheidsraad (RAR1325), dat vooral is gericht op uitwisselingen op technisch niveau tussen genderadviseurs en andere beroepsbeoefenaars in multilaterale en regionale organisaties, bevorderen en ondersteunen. Hiermee wordt een forum gecreëerd dat de uitvoering van de VVV-agenda verbetert en de synergie tussen deelnemers uit de EU, de VN, de NAVO, de AU en de OVSE bevordert.
- inclusieve praktijken bevorderen en stimuleren die gericht zijn op een betere samenhang, coördinatie en efficiëntie.
- de dialoog bevorderen tussen maatschappelijke organisaties en de EU, die door de EDEO wordt gecoördineerd en in derde landen door EU-delegaties.

Ondersteunende maatregelen

Politieke steun voor de effectieve uitvoering van de VVV-agenda

45. Om de VVV-agenda op een effectieve manier uit te voeren, is een holistische aanpak nodig. Het is van het grootste belang dat benaderingen gebaseerd op uitsluiting en hokjesdenken worden omgevormd tot inclusieve en veelomvattende vormen van samenwerking en werken. Dit wordt nog steeds te weinig begrepen en soms slechts in beperkte mate aanvaard. De uitvoering van de VVV-agenda moet dan ook ondersteund worden door een zo krachtig mogelijk politiek leiderschap en engagement.

De EU zal daarom:

- de uitvoering van de VVV-agenda bevorderen in alle contexten, met inbegrip van multilaterale fora en bilaterale contacten, via politieke en mensenrechtendialogen, partnerschappen, verklaringen, multilaterale uitwisselingen, mededelingen en gezamenlijke verklaringen met partnerlanden.
- zorgen voor de verdere doeltreffende uitvoering van de VVV-agenda binnen de EU door de uitvoering en de monitoring van de strategische aanpak van de EU inzake VVV, de strategische inzet voor gendergelijkheid en het Genderactieplan II van de EU.
- de uitvoering van de VVV-agenda bevorderen en ondersteunen via het mandaat van de hoofdadviseur gender van de EDEO en Resolutie 1325 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties.
- een coherente aanpak inzake gender en VVV in het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid van de EU opnemen, en die aanpak bevorderen.
- streven naar een beter begrip van en creatief denken over de VVV-agenda, ook in de bredere publieke ruimte.
- ervoor zorgen dat de VVV-agenda een centraal thema is in de politieke en diplomatieke inzet inzake nieuwe uitdagingen en inzake crisissituaties, kwetsbare situaties en conflict- en postconflictsituaties, voor ogen houdend dat in al deze situaties preventieve diplomatie voorrang geniet.
- streven naar een nauwere en inclusieve samenwerking inzake de VVV-uitvoering met alle belanghebbenden, zoals nationale regeringen, wetgevende organen, nationale instellingen voor mensenrechten, organen voor gendergelijkheid, lokale overheden, het maatschappelijk middenveld, niet-statelijke actoren, de particuliere sector, actoren op het gebied van ontwikkeling, humanitaire actoren en internationale en regionale organisaties.

- de implementatie bevorderen van internationale normen inzake genderresponsieve bemiddeling. vredesprocessen blijven beschouwen als kansen ter bevordering van de empowerment van vrouwen, gendergelijkheid, gendermainstreaming, de zinvolle en gelijke participatie van vrouwen en de eerbiediging van de rechten van vrouwen tijdens onderhandelingen en de daaruit voortvloeiende vredesakkoorden.
- ervoor zorgen dat alle betrokkenen bij EU-bemiddeling deze vraagstukken aan de orde stellen tijdens (voor)onderhandelingen over vrede en dat zij ernaar streven ze in de daaropvolgende vredesopbouw- en wederopbouwfase na conflicten te integreren en te prioriteren, onder meer via over voldoende middelen beschikkende genderexperts in alle bemiddelingspogingen van de EU.
- er zorg voor dragen dat alle uitgezonden missies van de EU naar kwetsbare en conflictgebieden en voor humanitaire noodsituaties over voldoende capaciteit beschikken voor de uitvoering van de VVV-agenda, onder meer door de deelname van over adequate middelen beschikkende genderexperts en -adviseurs aan alle missies en operaties van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid, EU-delegaties en speciale vertegenwoordigers van de EU. er zorg voor dragen dat al het ingezette militaire en civiele EU-personeel, inclusief het personeel met leidinggevende functies, voldoende opgeleid is op het gebied van gendergelijkheid en VVV, en vooral over de wijze waarop genderperspectieven in de respectieve activiteiten ervan worden geïntegreerd.

Financiering en middelen

46. Financiering is nodig om gendermainstreaming, genderevenwicht en andere specifieke maatregelen voor de verwezenlijking van gendergelijkheid mogelijk te maken. In het licht hiervan en gebaseerd op talrijke evaluaties en verslagen⁴⁰ blijft de over het algemeen ontbrekende of beperkte financiering een grote hinderpaal voor de daadwerkelijke uitvoering van de VVV-agenda. Zowel in de EU als wereldwijd is financiering nodig voor projecten of programma's die gendergelijkheid en VVV als hoofddoel hebben, alsmede voor de mainstreaming van genderaspecten en -perspectieven in andere projecten of programma's. Het gebrek aan middelen, onder meer bij de interne capaciteitsopbouw, voor werkzaamheden op het gebied van gendergelijkheid en voor de uitvoering van de VVV-agenda vormt nog steeds een belangrijk probleem en moet bijgevolg worden aangepakt. Bovendien is een gunstig macro-economisch klimaat nodig om de onderliggende oorzaken van genderongelijkheid te lijf te gaan.

---

⁴⁰ Goldberg, D. B. (2015). Civil Society Organisation (CSO) Survey for the global study on women, peace and security: CSO perspectives on UNSCR 1325 implementation 15 years after adoption. The Global Network of women peacebuilders. <http://peacewomen.org/sites/default/files/CSO%20Survey%20Report%20FINAL.pdf>
Coomaraswamy, R., & UN Women. (2015). Preventing conflict, transforming justice, securing the peace: a global study on the implementation of United Nations Security Council Resolution 1325. (<http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/UNW-GLOBAL-STUDY-1325-2015.pdf>)
United Nations Development Program. (ongedateerd). Trust Fund Factsheet – Global Acceleration Instrument. (<http://mptf.undp.org/factsheet/fund/GAI00>).

47. Zinnvolle en duurzame vooruitgang vereist een op rechten gebaseerde aanpak om ervoor te zorgen dat vrouwen niet alleen vaardigheden en kwaliteiten verwerven, maar e kunnen kiezen uit en zeggenschap hebben over, kansen en middelen, en in staat zijn op alle niveaus invulling te geven aan economische besluitvorming. Specifieke aandacht zal worden besteed aan de rol en de positie van vrouwen in de formele en de informele economie. Bij de uitvoering van de VVV-agenda, onder meer in landen in een conflict- of postconflictsituatie, waren er lang te weinig middelen beschikbaar. Rechtstreekse, betrouwbare en voorspelbare financiering via flexibele subsidies of langetermijnfinanciering kan verschil maken bij het scheppen van de voorwaarden voor basisbewegingen en maatschappelijke organisaties om de VVV-agenda uit te voeren.

De EU zal daarom:

- gendergelijkheid en de VVV-agenda opnemen in toepasselijke financieringsinstrumenten voor het externe optreden van de EU.
- voor alle GVDB-operaties en -missies, en in EU-delegaties, een budget voor genderexpertise en/of -adviseurs verplicht maken.
- zorgen voor adequate, duurzame en voorspelbare financiering door middel van programmaplanning en mainstreaming in niet-geprogrammeerde maatregelen ter uitvoering van de VVV-agenda.
- Onder erkenning van de op behoeften gebaseerde aanpak die in de EU-lidstaten en in de financieringsinstrumenten voor het externe optreden van de EU is vastgesteld, indien mogelijk voorrang geven aan (rechtstreekse) subsidies ter uitvoering van maatregelen voor projecten inzake gendergelijkheid en VVV van lokale maatschappelijke organisaties, met name vrouwenorganisaties.
- genderanalyse aanmoedigen als vereiste voor de financiering van het externe optreden van de EU.
- specifieke financiering voor de externe en onafhankelijke evaluatie van de strategische aanpak van de EU inzake VVV stimuleren, en tevens stimuleren dat de evaluatie van het hele externe EU-beleid genderresponsief is.
- zorgen voor zo weinig mogelijk administratieve belemmeringen bij de toegang tot financiering door lokale maatschappelijke organisaties, binnen de grenzen van het Financieel Reglement van de EU.

- specifieke financiering voor VVV-onderzoek bevorderen.
- de maatregelen voor terrorismebestrijding van de EU, de EU-lidstaten en de EU-partners, met inbegrip van de wetten op de financiering van terreurbestrijding, beoordelen, monitoren en, in voorkomend geval ongedaan maken, zodat deze geen negatieve gevolgen hebben voor vrouwenrechten, ze niet beperken of er invloed op hebben.
- zorgen voor de uitvoering van de actieagenda van Addis Abeba van de derde internationale conferentie inzake financiering voor ontwikkeling (actieagenda van Addis Abeba).

Capaciteitsopbouw en opleiding

48. De effectieve uitvoering van de VVV-agenda staat of valt met het bewustzijn en de kennis, de vaardigheden, capaciteiten en middelen van vrouwen en mannen op alle niveaus van de besluitvormingsprocessen. Gezien de complexiteit van het huidige veiligheidsklimaat en de uitbreiding van de VVV-agenda, ondersteunt het opbouwen van capaciteit en het verbeteren van onderwijs en opleiding richting duurzame vrede, veiligheid en gendergelijkheid de uitvoering van de hele VVV-agenda.
49. Gerichte opleidingen vormen een essentieel onderdeel van de uitvoering van de VVV-agenda. Het nieuwe GVDB-opleidingsbeleid van de EU⁴¹, dat op 15 maart 2017 is aangenomen, voorziet in een verplichte en gestandaardiseerde voorafgaande opleiding als voorwaarde voor het inzetten van zowel gedetacheerd als contractueel personeel. Voorafgaande opleidingen zijn al wel beschikbaar voor het personeel dat wordt ingezet in GVDB-missies en -operaties, maar zijn nog niet verplicht voor iedereen. Voor andere soorten interventie (bijvoorbeeld bemiddeling) zijn die gestructureerde en verplichte opleidingen er nog steeds niet. Volgens dit nieuwe opleidingsbeleid moeten alle GVDB-opleidingen voldoen aan de grondbeginselen van de EU, met inbegrip van gendergelijkheid en VVV-doelstellingen. Bovendien zullen gendergerelateerde elementen stelselmatiger in interne GVDB-opleidingen en -seminars worden geïntegreerd.

---

⁴¹ EU policy on CSDP training (5197/2/17 REV 2), 15 maart 2017.

De EU zal daarom:

- haar inzicht in de problematiek omtrent de VVV-agenda verder verdiepen door de opleidingen op de verschillende niveaus, met inbegrip van het niveau van de hogere leiding, te intensiveren en te versterken. de lidstaten verzoeken cursussen hierover te verstrekken als onderdeel van het jaarlijkse EU-programma voor de opleiding van hun onderdanen, en hen indien mogelijk aanmoedigen om deze cursussen open te stellen voor deelnemers uit andere lidstaten.
- ervoor zorgen dat de Europese veiligheids- en defensieacademie (EVDA) werk blijft maken van genderperspectiefintegratie in al haar opleidingsactiviteiten, met inbegrip van de bestaande cursussen en opleidingen en die welke lokaal in de lidstaten worden gegeven.
- ervoor zorgen dat het genderperspectief wordt geïntegreerd in alle crisisbeheersingsactiviteiten voor GVDB-missies en -operaties, alsook in humanitair en ontwikkelingsgerelateerd extern optreden.
- ervoor zorgen dat de Europese Commissie en de EDEO regelmatig het thema VVV opnemen in bestaande en toekomstige genderopleidingscursussen bij de EDEO, de Commissie, de EU-delegaties en GVDB-structuren. Bij die opleiding moet onder meer aandacht worden besteed aan de wijze waarop een genderperspectief in de dagelijkse werkpraktijk wordt geïntegreerd.
- ervoor zorgen dat een VVV-onderdeel/-module in onlinecursussen wordt geïntegreerd en dat er stelselmatig een gendercomponent wordt opgenomen in alle cursussen over toepasselijke materies, zoals ontwapening, demobilisatie en re-integratie, hervorming van de veiligheidssector en verkiezingswaarneming.
- de opleiding bevorderen voor alle EU-bemiddelingsactoren, met inbegrip van de actoren die technisch of financieel door de EU gesteund worden, over de manier waarop genderanalyse wordt uitgevoerd en toegepast en over de manier waarop genderperspectieven in bemiddeling worden geïntegreerd.
- een opleiding aan haar personeel verstrekken over gendergelijkheid en over het transformeren van conflicten en gesocialiseerde gendernormen en -rollen, en opleidingen voor gouvernementele en niet-gouvernementele partners ondersteunen.

- ervoor zorgen dat de opleiding is gebaseerd op de behoeften van de ontvangers en dat in voorkomend geval coaching of begeleiding wordt gegeven, met name voor personen in hoge of bestuursfuncties.
- de lidstaten aanmoedigen om voorrang te geven aan capaciteitsopbouw en opleiding als een prioriteit in hun nationale actieplannen en in activiteiten ter ondersteuning van derde landen.
- de lidstaten aanmoedigen om voorrang te geven aan en te investeren in de ontwikkeling van opleidingsinstrumenten zoals computerondersteund leren (online, podcasts) en andere opleidingspakketten. Deze voor EU-delegaties en GVDB-missies en -operaties ontwikkelde opleidingsmodules zouden ook met partners en derde landen kunnen worden gedeeld.

Uitwisseling van informatie en optimale praktijken

50. De informele taskforce van de EU inzake de VVV-agenda is een nuttig forum gebleken voor de uitwisseling en het partnerschap tussen de EU-instellingen, de lidstaten en het maatschappelijk middenveld⁴².
51. De taskforce vergadert viermaal per jaar, tweemaal op strategisch niveau onder covoorzitterschap van de EDEO en het roulerende voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie, en tweemaal op technisch/werkniveau.
52. EU-delegaties zouden fora moeten bijeenroepen voor de uitwisseling van informatie en goede praktijken in hun land en op regionaal niveau om EU-delegaties, GVDB-missies en de EU-lidstaten samen te brengen met het maatschappelijk middenveld en om op dit gebied degelijke contextuele informatie te leveren.
53. De EU streeft naar partnerschappen en allianties met andere internationale en regionale organisaties, en met name de gestructureerde en geformaliseerde platforms voor samenwerking op alle niveaus, van het politiek tot het werkniveau. Om duurzaam en doeltreffend te zijn, moeten benaderingen van bovenaf gepaard gaan met maatregelen die op alle niveaus worden ontworpen en uitgevoerd.

---

⁴² Waaronder de academische wereld.

De EU zal daarom:

- een forum helpen oprichten⁴³ voor de uitwisseling van ervaringen en beste praktijken en innovatie stimuleren tussen beroepsbeoefenaars (genderadviseurs en gendersteunpunten) op verschillende niveaus, en ervoor zorgen dat beleidskeuzes steunen op de ervaringen, kennis en ideeën van mensen uit de praktijk, wat van cruciaal belang is voor de doeltreffende en duurzame uitvoering van de nieuwe strategische aanpak van de EU inzake VVV. Dit zal van toepassing zijn binnen de EU, tussen organisaties, en binnen en tussen reeds bestaande en functionerende netwerken, bijvoorbeeld reeds bestaande netwerken bij de Europese Commissie.
- sturen op de implementatie van de nieuwe strategische aanpak van de EU inzake VVV opdat die op een inclusieve manier wordt uitgevoerd, en ervoor zorgen dat zo veel mogelijk verschillende belanghebbenden eraan deelnemen.
- bestaande en nieuwe inclusieve netwerken van steunpunten en deskundigen ondersteunen waarmee gendergelijkheid en de empowerment van vrouwen kan worden verbeterd en de VVV-agenda kan worden uitgevoerd.

Leiderschap en verantwoording

54. Leiderschap en adequate financiering op alle niveaus is van cruciaal belang voor de effectieve uitvoering van de VVV-agenda. Dit vereist een gedegen begrip van gendergelijkheid en het thema VVV zodat leiderschap genderresponsief kan zijn. In overeenstemming met het overkoepelende beleidskader van de EU op het gebied van gendergelijkheid, empowerment van vrouwen, en VVV, ligt de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de VVV-agenda bij de lidstaten. De betrokken instellingen en organen van de EU spelen ook een belangrijke rol bij de bevordering en uitvoering van de VVV-agenda.

---

⁴³ Eén voorbeeld hiervan is de samenwerking met de Regional Acceleration of Resolution (RAR) 1325, met de Verenigde Naties, de EU, de NAVO, de Afrikaanse Unie en de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE).

De EU zal daarom:

- ervoor zorgen dat leidinggevenden gendergelijkheid en VVV actief binnen hun diensten bevorderen door dit op te nemen in de functieomschrijvingen voor alle leidinggevende functies en door ervoor te zorgen dat deze elementen deel uitmaken van de evaluatie van leidinggevend personeel. Dit omvat de mandaten voor delegatiehoofden, speciale vertegenwoordigers van de Europese Unie en de hoofden/commandanten van GVDB-missies en -operaties.
- ervoor zorgen dat de personen die door de EU in dienst genomen of ingezet worden in leidinggevende posities voor ze uitgezonden worden een opleiding over gendergelijkheid en VVV hebben genoten, en er ook voor zorgen dat leiders en leidinggevend personeel goed geïnformeerd zijn over het veelzijdige werk van de genderadviseurs en gendersteunpunten.
- er zorg voor dragen dat alle door de EU geworven werknemers, contractanten en uitvoerende partners de effectieve uitvoering van de VVV-agenda bevorderen en erop toezien dat de hoofdverantwoordelijkheid bij leiders en bestuurders ligt en dat verantwoordingsmechanismen worden aangemoedigd.
- ervoor zorgen dat functieomschrijvingen, taakopdrachten en vereisten voor aanbestedingen en contracten stelselmatig de eis bevatten om gendergelijkheid en het thema VVV op alle werkterreinen aan te pakken, met inbegrip van de vereiste om zo nodig specifieke opleidingen te volgen.

Ondersteunende functies

55. Het werk van genderadviseurs en gendersteunpunten of contactpersonen in genderkwesties is essentieel om het EU-beleid op het gebied van gendergelijkheid, empowerment van vrouwen, en VVV om te zetten in analyse, planning, uitvoering en evaluatie. De personen in deze functies moeten dan ook strategisch worden geplaatst, dichtbij de hogere leiding en met gemakkelijke toegang tot strategische documenten en processen. Genderadviseurs en gendersteunpunten spelen ook een belangrijke rol bij het faciliteren van de integratie van genderperspectieven in dagelijkse taken en activiteiten. In civiele GVDB-missies zijn er met succes gendersteunpuntstructuren ontwikkeld die als een verlengstuk van de genderadviseur fungeren, om het bereik van de inspanningen voor gendermainstreaming te vergroten.

56. In de EU-delegaties zijn de contactpersonen in genderkwesties de belangrijkste belanghebbenden; zij zijn verantwoordelijk voor adviesverlening over en coördinatie van alle inspanningen en acties met betrekking tot gendergelijkheid en empowerment van vrouwen. Zij zijn belast met het faciliteren en ondersteunen van de uitvoering van het EU-genderactieplan II (GAP II). Het netwerk van contactpersonen in genderkwesties komt jaarlijks in Brussel bijeen. Het voornaamste doel ervan is: (i) de inventaris op te maken van de bestaande kennis en ervaringen; (ii) het leren te vergemakkelijken; en (iii) de vorderingen inzake het GAP II te bespreken, met name in verband met de doelstelling van de "institutionele cultuuromslag" en met de verslaglegging.

De EU zal daarom:

- ervoor zorgen dat de genderadviseurs en -steunpunten strategisch geplaatst zijn en over voldoende middelen beschikken.
- het vermogen en de capaciteit voor genderadvies in de EU verder versterken, bij voorkeur samen met alle huidige multilaterale en regionale partners en door uitwisselingen met deskundige professionals en academici uit de civiele samenleving.
- aansporen tot een genderevenwicht tussen genderadviseurs en gendersteunpunten door meer mannen aan te moedigen om deze banen aan te nemen.
- systematisch gebruikmaken van gendersteunpunten en een netwerk van steunpunten opbouwen waarbij vrouwen en mannen evenwichtig zijn verdeeld en waarin zowel nationale als internationale personeelsleden zijn opgenomen.
- ervoor zorgen dat bij aanstelling of selectie van gendersteunpunten deze verantwoordelijkheid wordt opgenomen in hun functieomschrijvingen en vervolgens in hun jaarlijkse evaluaties. Dit werk is even belangrijk als alle andere werk en dit moet dan ook tot uitdrukking komen in de jaarlijkse evaluatie van de prestaties.
- een ruimer gebruik van gendersteunpuntstructuren aanmoedigen als een manier om gendermainstreaming te faciliteren en te bevorderen in dagelijkse taken, met gebruikmaking van goede praktijken uit met name civiele GVDB-missies.

- de uitwisseling van ideeën en de onderlinge verbindingen tussen EU-genderadviseurs, gendersteunpunten en contactpersonen in genderkwesties verder bevorderen, bijvoorbeeld door middel van fysieke of virtuele vergaderingen en het verdere gebruik van bestaande onlineplatforms zoals "Together", het virtuele platform van het Europese netwerk van gendersteunpunten.
- de uitwisseling van goede praktijken en opgedane ervaring tussen adviseurs en steunpunten/contactpersonen aanmoedigen.
- diversiteit aanmoedigen tussen genderadviseurs en gendersteunpunten/contactpersonen in genderkwesties, met name door meer mannen te betrekken.

Procedures voor monitoring, evaluatie en rapportering

57. De EU beschikt over een robuust monitorings-, evaluatie- en rapporteringssysteem, vooral in het kader van het EU-genderactieplan 2016-2020 (GAP II) en de strategische inzet van de EU voor gendergelijkheid. Verbeterde procedures voor monitoring, evaluatie en rapportering inzake VVV moeten de algemene follow-up van de uitvoering van de VVV-agenda verder verbeteren, onder meer door stroomlijning en synchronisatie met relevante parallelle rapporteringsprocedures. Het VVV-rapporteringssysteem wil niet louter focussen op *wat* er moet worden gedaan, maar ook op *hoe* het moet worden gedaan.
58. Zowel wat inhoud als proces betreft wordt een verbetering van het huidige monitorings-, evaluatie- en rapporteringssysteem nagestreefd. Het doel is de voorwaarden te scheppen voor het optimaliseren van de kwantitatieve en kwalitatieve analyse en beoordelingen, terwijl de disruptie voor gegevensverstrekkers en de complexiteit voor gegevensverwerkers zo gering mogelijk blijven. Voorts wil de EU een op indicatoren gebaseerd monitoringsproces instellen dat op voortgangsindicatoren steunt. In verband met de deelname aan de VVV-agenda betekent dit dat ook de kwaliteit van de participatie van vrouwen meer aandacht krijgt en niet alleen het aantal vrouwen dat deelneemt. Hierdoor kan een diepgaandere analyse van de zinvolle en gelijkwaardige participatie van vrouwen in en de werkelijke invloed op besluitvormingsprocessen en -posities worden gemaakt.

59. Voor een doeltreffende, inclusieve en transparante monitoring en evaluatie inzake VVV zijn een uitwisseling en een partnerschap tussen de EU-instellingen, de lidstaten en het maatschappelijk middenveld nodig. Er moeten doeltreffende participatieve en transparante mechanismen en procedures worden vastgesteld.

De EU zal daarom:

- doorgaan met het ontwikkelen en toepassen van indicatoren voor haar maatregelen ter uitvoering van de strategische aanpak inzake VVV; stelselmatig naar geslacht uitgesplitste gegevens over het externe beleid van de EU gebruiken en garanderen dat de effectbeoordeling verder gaat dan de beschrijving/rapportering van algemene gegevens over de ongelijkheid tussen vrouwen en mannen, door te zorgen voor intensieve (case)studies die door het onafhankelijk maatschappelijk middenveld of de academische wereld worden uitgevoerd, basisstudies, en regelmatige uitwisselingen met EU-vertegenwoordigers (met inbegrip van het plaatselijke maatschappelijk middenveld en in het bijzonder vrouwenorganisaties).
- VVV-gerelateerde indicatoren vergaren uit andere kaders (Actieprogramma van Peking, nationale actieplannen van de lidstaten, EU-genderactieplan II, enz.) en deze zo veel mogelijk integreren in het kader van indicatoren inzake VVV, om te voorkomen dat dezelfde gegevens worden opgevraagd in verschillende rapporteringsprocedures (dit zal de rapportering vergemakkelijken).
- streven naar verdere verbetering van de effectiviteit, harmonisatie en stroomlijning van alle EU-rapportage op het gebied van gendergelijkheid, empowerment van vrouwen, en VVV.
- parameters, systemen en richtsnoeren aanreiken voor de lidstaten om te waarborgen dat de monitoring en evaluatie op regionaal niveau kunnen worden samengevoegd, waarbij er mee rekening wordt gehouden dat elke lidstaat specifieke behoeften en prioriteiten heeft.
- zorgen voor meer betrokkenheid van het inclusieve maatschappelijk middenveld, met inbegrip van binnenlandse vrouwenrechtengroepen en genderexpertise, bij monitorings- en evaluatieprocessen.

Nationale actieplannen

60. De nationale actieplannen spelen een belangrijke rol bij het stroomlijnen van de uitvoering van de VVV-agenda, in de eerste plaats op nationaal niveau.

De EU zal daarom:

- een overheidsbrede aanpak van de ontwikkeling en uitvoering van nationale actieplannen voorstaan. Dit zal de lidstaten helpen bij hun inspanningen om prioriteit te geven aan een overheidsbrede strategie en om alle landen binnen en buiten de EU te blijven aanmoedigen bij het ontwikkelen en uitvoeren van nationale actieplannen op basis van dit beginsel.
- ervoor zorgen dat er voldoende middelen beschikbaar zijn voor de ondersteuning van de nationale actieplannen, zodat zij effectief kunnen worden uitgevoerd.
- participatiemechanismen promoten in het kader van de ontwikkeling van nationale actieplannen teneinde lokaal ownership en inclusiviteit, alsook hulpmiddelen zeker te stellen.
- de institutionalisering bevorderen van het parlementair toezicht op de uitvoering van nationale actieplannen. de participatie van het maatschappelijk middenveld in de monitoring en evaluatie bevorderen.
- de EU-lidstaten aanmoedigen om elkaar te helpen bij de ontwikkeling en uitvoering van nationale actieplannen.
- de effectieve implementatie van nationale actieplannen verder ondersteunen en bevorderen in landen waar de EU externe maatregelen uitvoert, met de steun van de hoofdadviseur gender van de EDEO en volgens Resolutie 1325 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties.
- ervoor zorgen dat de bepalingen van deze strategie van de EU inzake VVV te vinden zijn in toekomstige nationale actieplannen van EU-lidstaten en derde landen.

Bijlage I: Vrouwen, vrede en veiligheid (VVV) in het externe beleid van de EU

VVV in het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid

61. Het belang van gendergelijkheid en gendermainstreaming in het kader van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid (GVDB) op alle niveaus is sinds 2006 herhaaldelijk bevestigd door de Raad⁴⁴. Sinds de vaststelling van de "alomvattende aanpak voor de uitvoering door de EU van UNSCR's 1325 en 1820 over vrouwen, vrede en veiligheid⁴⁵" worden GVDB-specifieke beleidsmaatregelen inzake VVV ontwikkeld en voortdurend geactualiseerd⁴⁶ om gendermainstreaming en de uitvoering van de resoluties van de VN-Veiligheidsraad inzake VVV te garanderen vanaf de eerste analyse en planning, over de uitvoering van GVDB-missies en -operaties, tot en met de follow-up en evaluatie ervan.
62. In 2016 werd een basisstudie verricht om de balans op te maken van de integratie van mensenrechten en gender in het GVDB. Afgezien van het vaststellen van ijkpunten wijst het basisstudieverslag⁴⁷ ook op de gemaakte vorderingen en op voorbeelden van goede praktijken.

---

⁴⁴ Conclusies van de Raad over de bevordering van gendergelijkheid en gendermainstreaming bij crisisbeheersing. 2760e zitting van de Raad Algemene Zaken, Brussel, 13 november 2006.

⁴⁵ Alomvattende aanpak voor de uitvoering door de EU van Resoluties 1325 en 1820 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties over vrouwen, vrede en veiligheid (15671/1/08 REV 1), 1.12.2008.

⁴⁶ Voor het laatst geactualiseerd in 2012: Uitvoering van de UNSCR's over vrouwen, vrede en veiligheid in de context van GVDB-missies en -operaties (doc. 5799/12/12).

⁴⁷ Dit was de eerste keer dat een basisstudie over de integratie van mensenrechten en gender werd uitgevoerd voor het GVDB. De studie, die 21 ijkpunten in kaart heeft gebracht om na te gaan in hoeverre de mensenrechten en gendergelijkheid zijn geïntegreerd in het GVDB, bestaat uit twee delen: (i) casestudies die zijn verricht voor zeven GVDB-missies en die planning en risicobeoordeling betreffen; en (ii) vijf vragenlijsten aan de GVDB-diensten – het directoraat Crisisbeheersing en Planning (CMPD), het civiele plannings- en uitvoeringsvermogen (CPCC), de Militaire Staf van de Europese Unie (EUMS) en de Europese veiligheids- en defensieacademie (EVDA) – en aan alle GVDB-missies.

63. GVDB-missies en -operaties hebben hun adviserende capaciteit op gendergebied geleidelijk verhoogd om gendermainstreaming te intensiveren en de uitvoering van het EU-beleid inzake VVV te versnellen. Op het moment van de goedkeuring van de strategische aanpak van de EU inzake VVV [in december 2018] zijn er voor alle civiele GVDB-missies genderadviseurs ingezet, met één of twee petten op⁴⁸. Voor alle militaire missies van de EU en voor één van de drie militaire GVDB-operaties zijn voltijdse genderadviseurs voorzien, alsmede een genderadviseur inzake militair plannings- en uitvoeringsvermogen (MPCC)/militaire staf van de EU (EUMS), die twee petten op heeft. Er is echter nog geen enkele van deze posities ingevuld, wat de mogelijkheden van de EU om tot een effectieve implementatie te komen, in gevaar brengt.
64. De belangrijkste rol van de genderadviseurs in GVDB-missies en -operaties is het verstrekken van advies aan de hogere leiding over genderanalyse en over het integreren van genderperspectief bij de uitvoering van het mandaat van de missie. De verantwoordelijkheden van de genderadviseur kunnen verschillen naargelang de omvang en de structuur van de missie en de aard van het mandaat. Zij hebben echter steeds betrekking op zowel interne als externe aspecten. Op **extern** gebied werken de genderadviseurs rechtstreeks of indirect (bijvoorbeeld via deskundigen en mentoren) met lokale collega's uit het gastland, bijvoorbeeld bij het opstellen van wetgeving of bij capaciteitsopbouw voor lokale instellingen. Op **intern** gebied werken de genderadviseurs nauw samen met de leiding van missies/operaties en andere missie-entiteiten in strategische en operationele plannings- en uitvoeringsvermogens. In het algemeen zijn genderadviseurs faciliteerders en katalysatoren: zij stellen vast, ondersteunen en adviseren. Zij dragen weliswaar geen eindverantwoordelijkheid voor het werk op het gebied van gendergelijkheid en de systemische integratie van genderperspectieven in de missie/operatie, aangezien dit de verantwoordelijkheid is van het missiehoofd of de commandant.

---

⁴⁸ "Twee petten op" is een term die gebruikt wordt voor een functionaris die twee functies vervult.

65. In civiele GVDB-missies zijn gendersteunpuntstructuren een gemeenschappelijk instrument geworden dat gendermainstreaming mogelijk maakt bij de uitvoering van het mandaat van de missie. Gendersteunpunten hebben verantwoordelijkheden inzake VVV en gendergelijkheid in aanvulling op hun primaire functie. De gendersteunpunten werken als aanspreekpunt en als brug tussen de genderadviseur en de verschillende missie-eenheden. Zoals in het geval van genderadviseurs hangt de rol van een gendersteunpunt af van het mandaat van de missie en van hun functie en taken in die missie.
66. Om de kloof tussen beleid en praktijk verder te dichten, is een reeks operationele richtsnoeren inzake gendermainstreaming opgesteld en in 2018 van kracht geworden voor civiele GVDB-missies⁴⁹. Deze richtsnoeren zijn bedoeld om: (i) het stelselmatig integreren van het genderperspectief te faciliteren en beleidslijnen inzake gendergelijkheid vast te stellen, met inbegrip van de uitvoering van het EU-beleid inzake VVV; en (ii) een meer uniforme aanpak van gendergelijkheid, de empowerment van vrouwen en de VVV-agenda in missies te bevorderen.

---

⁴⁹ De commandant civiele operaties heeft operationele richtsnoeren over gendermainstreaming vastgesteld voor leiding en personeel van de missie (doc. EDEO (2018) 747).

Vrouwen, vrede en veiligheid in de Europese Commissie

Civiele Bescherming en Humanitaire Hulp

67. De EU hanteert een genderspecifieke aanpak voor humanitaire hulp, waarbij gender wordt erkend als kwaliteitscriterium dat er mee voor zorgt dat humanitaire bijstand de meest kwetsbaren bereikt en effectief tegemoetkomt aan de specifieke behoeften van vrouwen, meisjes, jongens, mannen en oudere vrouwen en mannen. Het werkdocument van de Commissiediensten over "Gender in humanitaire bijstand: verschillende behoeften, aangepaste bijstand⁵⁰" beschrijft de aanpak van de EU inzake genderzaken en gendergerelateerd geweld bij humanitaire hulp. Het werkdocument verwijst naar het kader van vrouwen, vrede en veiligheid en de alomvattende aanpak door de EU van de UNSCR's 1325 en 1820 inzake vrouwen, vrede en veiligheid, en de 17 door de Raad aangenomen indicatoren. Het beleid bevat een hoofdstuk over seksueel en gendergerelateerd geweld en de EU steunt gerichte maatregelen om deze vorm van geweld uit te roeien.
68. Ter ondersteuning van de uitvoering van beleidsmaatregelen en hun onderlinge samenhang heeft de EU een "gender- en leeftijdsmarker" ingevoerd, die sinds januari 2014 van toepassing is op alle door de EU gefinancierde humanitaire projecten. De gender- en leeftijdsmarker is een verantwoordingsinstrument dat gebruik maakt van vier kwaliteitscriteria om te meten in hoeverre alle door de EU gefinancierde humanitaire acties rekening houden met gender en leeftijd in de voorstel-, toezicht- en eindverslagfase.
69. Het kader van vrouwen, vrede en veiligheid is dan ook uitermate relevant voor het humanitaire werk van de EU, met name op het gebied van gendermainstreaming en de bescherming tegen seksueel en gendergerelateerd geweld in noodsituaties.

---

⁵⁰ Werkdocument van de diensten van de Commissie "Gender in humanitaire bijstand: verschillende behoeften, aangepaste bijstand" Brussel, 22.7.2013 SWD (2013) 290 final.

Internationale samenwerking en ontwikkeling

70. Aangezien de participatie en de inspraak van meisjes en vrouwen op alle niveaus van de samenleving essentieel zijn om tot eerlijke en inclusieve samenlevingen te komen, zal het directoraat-generaal Internationale Samenwerking en Ontwikkeling van de Europese Commissie (DG DEVCO) zijn inspanningen verder opvoeren, als onderdeel van de uitvoering van het GAP II – het genderactieplan van de EU voor de periode 2016-2020 – om op een meetbare wijze de handelingsvaardigheid, de inspraak, en de participatie van meisjes en vrouwen in het maatschappelijke, economische en politieke leven, ook in conflict- en postconflictsituaties, te helpen vergroten.
71. GAP II vormt het kader voor resultaatgerichte maatregelen en gecoördineerde actie. Het plan brengt de context, motivering en prioriteiten bijeen van een nieuwe aanpak die de beleids- en politieke voornemens van de EU inzake gendergelijkheid bevestigt en vertaalt in een effectiever verwezenlijking van concrete resultaten voor meisjes en vrouwen, en tegelijk een efficiëntere coördinatie, uitvoering en monitoring van EU-activiteiten op dit gebied bevordert. Het plan bevat specifieke doelstellingen om de handelingsvaardigheid en vertegenwoordiging van vrouwen op te voeren, en om alle vormen van discriminatie en geweld tegen vrouwen onder alle omstandigheden uit te bannen.
72. Uit het GAP II-uitvoeringsverslag 2017⁵¹ is gebleken dat het "stoppen van geweld tegen meisjes en vrouwen, in welke vorm ook, zowel in de openbare als in de particuliere sfeer" de doelstelling is die EU-delegaties in ontwikkelingslanden onder de partnerlanden het vaakst kiezen.

---

⁵¹ Jaarlijks uitvoeringsverslag 2017: Het EU-Genderactieplan, Gendergelijkheid en empowerment van vrouwen: Het leven van meisjes en vrouwen veranderen via de externe betrekkingen van de EU (2016-2020) (SWD (2018) 451 final), 15.10.2018.

73. Deze doelstelling omvat een specifieke indicator over de "bescherming voor alle vrouwen en mannen van alle leeftijden tegen seksueel en gendergerelateerd geweld in crisissituaties; middels door de EU gesteunde operaties" waarbij een lijst van indicatoren wordt voorgesteld voor het meten van de impact van door de EU geleide activiteiten. Deze indicatoren omvatten met name, maar niet uitsluitend: (i) het aantal partnerlanden van de EU die een afname melden van het aantal gevallen waarin seksueel geweld wordt gebruikt als oorlogswapen; (ii) het aantal personen die rechtstreeks profiteren van door de EU gesteunde programma's die specifiek gericht zijn op ondersteuning van civiele vredesopbouw na conflicten en/of conflictpreventie; en (iii) het percentage vredeshandhavings- en vredesopbouwmissies met specifieke bepalingen ter verbetering van de beveiliging en de status van meisjes en vrouwen van alle leeftijden.
74. Onder deze bijzonder thematische prioriteit werden in 2017 34 nieuwe initiatieven gemeld voor meer vertegenwoordiging en politieke inspraak van vrouwen, hoewel er maar weinig initiatieven op vrede en veiligheid waren gericht. De meeste initiatieven hadden betrekking op de participatie van vrouwen in beleid, governance en verkiezingsprocessen en op vrouwenorganisaties en de empowerment van mensenrechtenverdedigers.

Justitie, Consumentenzaken en Gendergelijkheid

75. Aangezien de gelijkheid tussen mannen en vrouwen een van de fundamentele waarden van de EU is, zet de Europese Commissie zich in voor de bevordering van gendergelijkheid in de lidstaten en in de hele wereld, in overeenstemming met duurzame-ontwikkelingsdoel (SDG) 5 inzake gendergelijkheid. De werkzaamheden van de Commissie, zoals blijkt uit het Strategisch engagement voor gendergelijkheid⁵², zijn toegespitst op de volgende vijf prioritaire gebieden: (i) een grotere participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt en gelijke economische onafhankelijkheid van vrouwen en mannen; (ii) verkleining van de loon- en pensioenkloof tussen vrouwen en mannen waarmee ook armoede bij vrouwen wordt bestreden; (iii) bevordering van gelijke deelname van vrouwen en mannen aan de besluitvorming; (iv) bestrijding van gendergerelateerd geweld en bescherming en ondersteuning van de slachtoffers; en (v) bevordering van gendergelijkheid en van de rechten van vrouwen in de hele wereld.
76. De participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt in de EU ligt momenteel ongeveer 10 procentpunten lager dan die van mannen. Bovendien is hun beloning gemiddeld 16 % lager en zij worden minder vaak bevorderd naar toezichthoudende en leidinggevende functies. Met name minder dan 6 % van de vrouwen oefent een functie van CEO uit in een van de grote beursgenoteerde ondernemingen in de EU. De economische empowerment van vrouwen is een belangrijke stap in de richting van gendergelijkheid. Dit werd ook benadrukt in de pijler van sociale rechten die de Europese Raad afgelopen november heeft bekrachtigd⁵³. Gendergerelateerd geweld blijft een wijdverbreid probleem in de EU, waarbij één op de drie vrouwen slachtoffer worden van fysiek geweld, seksueel geweld, of beide⁵⁴.

---

⁵² Werkdocument van de diensten van de Commissie: Strategisch engagement voor gendergelijkheid (2016-2019) (SWD (2015) 278 final), 3.12.2015.

⁵³ Directoraat-generaal Justitie en Consumenten (Europese Commissie). (April 2018). Report on equality between women and men in the EU.

⁵⁴ Gendergerelateerd geweld blijft een wijdverbreid probleem in de EU: één op de drie vrouwen wordt slachtoffer van fysiek geweld, seksueel geweld, of beide. Bron: Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten. (maart 2014). Geweld tegen vrouwen: een Uniebreed overzicht. Main results report.

77. De Commissie gebruikt alle instrumenten waarover zij beschikt, om de prioriteiten in haar strategisch engagement te verwezenlijken. Deze betreffen onder meer: (i) de monitoring van de bestaande wetgeving, onder meer op het gebied van beloningsdiscriminatie, toegang tot goederen en diensten, een verbod op seksuele intimidatie op het werk, de bescherming van zwangere werknemers (onder meer tegen ontslag), minimumnormen voor slachtofferrechten, en van Europese beschermingsbevelen; (ii) het voorstellen van nieuwe wetgeving, bijvoorbeeld de invoering van betaald vaderschapsverlof, ouderschapsverlof en zorgverlof voor alle werknemers, met inbegrip van niet-overdraagbare periodes van ouderschapsverlof voor vaders en moeders, en voor meer transparantie bij de selectie van bestuurders in de grootste beursgenoteerde bedrijven); en (iii) de toetreding tot het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (het Verdrag van Istanbul⁵⁵).
78. De Commissie zorgt tevens voor de toepassing en uitvoering van een scala van beleidsmaatregelen, zoals: (i) het actieplan om de loonkloof tussen mannen en vrouwen te dichten⁵⁶, dat bestaat uit een breed, samenhangend geheel van meer dan 20 concrete in 2018-2019 te ondernemen acties; en (ii) de monitoring van de lidstaten door middel van het jaarlijkse economische toezichtproces "Europees semester". De Commissie financiert initiatieven van het maatschappelijk middenveld en projecten van nationale autoriteiten via haar programma "Rechten, gelijkheid en burgerschap", en draagt samen met Eurostat en het Europees Instituut voor gendergelijkheid/EIGE bij aan het vergaren van hoogwaardige vergelijkende gegevens inzake gendergelijkheid uit alle lidstaten van de EU.

---

⁵⁵ Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, CETS nr. 210, 11.5.2011.

⁵⁶ Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad en het Europees Economisch en Sociaal Comité: EU-actieplan 2017-2019. De loonkloof tussen vrouwen en mannen aanpakken (COM(2017) 678 final), 20.11.2017.

Nabuurschap en uitbreidingsonderhandelingen

79. In de herziening van het Europees nabuurschapsbeleid in 2015⁵⁷ wordt in het bijzonder vermeld dat verdere inspanningen zullen worden geleverd om de uitvoering van UNSCR 1325 over vrouwen, vrede en veiligheid, en van alle vervolgresoluties te versterken en in alle beleidsgebieden te integreren, en om een genderperspectief in te bouwen in de planning, uitvoering en evaluatie van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid. Bovendien staat in de 20 doelstellingen voor 2020, die de lidstaten van de EU en de zes Oost-Europese partnerlanden van het Oostelijk Partnerschap (EaP) hebben aangenomen, dat gendergelijkheid een sectordoorsnijdend onderwerp is. Het onderwerp komt tevens aan de orde bij een aantal op zichzelf staande doelstellingen met betrekking tot het versterken van de samenwerking op het gebied van veiligheid, met name ter ondersteuning van conflictoplossing en crisispreventie.
80. In de mededeling over het EU-uitbreidingsbeleid van 2016⁵⁸ wordt onderstreept dat "verdere werkzaamheden vereist zijn om de gelijkheid tussen mannen en vrouwen te verzekeren, met name op de arbeidsmarkt en om gendergerelateerd geweld aan te pakken". Alle uitbreidingslanden, op één na, hebben het Verdrag van Istanbul geratificeerd, dat een specifiek artikel omvat betreffende zowel situaties van gewapende conflicten als situaties van vrede (artikel 2, lid 3). De landen van het Oostelijk Partnerschap die het Verdrag nog niet hebben geratificeerd, moeten meer inspanningen leveren.
81. De VVV-agenda en het GAP II zijn beide relevante beleidskaders voor het uitbannen van alle vormen van discriminatie en geweld waaronder vrouwen en meisjes lijden. Naar aanleiding van onopgeloste conflicten en de verslechterde veiligheidssituatie in sommige delen van de nabuurschapsregio worden er een aantal acties uitgevoerd. De acties strekken tot: (i) meer betrokkenheid van vrouwen bij initiatieven inzake vredesopbouw; (ii) het versterken van de capaciteit van lokale actoren in conflictpreventieprocessen op lokaal niveau; en (iii) het versterken van de interne deskundigheid inzake beveiliging om een alomvattende aanpak voor het voorkomen van gewelddadig extremisme vast te stellen.

---

⁵⁷ Gezamenlijke Mededeling aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's. Herziening van het Europees nabuurschapsbeleid (JOIN (2015) 50 final), 18.11.2015.

⁵⁸ Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's: Mededeling over het EU-uitbreidingsbeleid 2016 (COM(2016) 715 final), 9.11.2016.

Instrumenten voor het buitenlands beleid

82. De verordening tot vaststelling van het instrument voor bijdrage aan stabiliteit en vrede (IcSP⁵⁹) merkt gendergelijkheid en de empowerment van vrouwen aan als een sectordoorsnijdend onderwerp dat waar mogelijk moet worden opgenomen in alle maatregelen, met inbegrip van de programmering. Overweging 9 van de verordening bevat een specifieke verwijzing naar resoluties 1325 en 1820 van de VN-Veiligheidsraad over vrouwen, vrede en veiligheid, die benadrukt dat geweld tegen vrouwen in conflictsituaties moet worden bestreden en dat vrouwen intensiever bij vredesopbouw moeten worden betrokken.
83. Artikel 3 van de verordening⁶⁰, dat betrekking heeft op de respons op crisissituaties of dreigende crises met het oog op conflictpreventie, bevat specifieke bepalingen over het verlenen van steun bij de uitvoering van Resolutie 1325 van de VN-Veiligheidsraad over vrouwen, vrede en veiligheid. De bepalingen zijn bedoeld om: (i) ervoor te zorgen dat er adequaat wordt ingespeeld op de specifieke behoeften van vrouwen in crisis- en conflictsituaties; (ii) ervoor te zorgen dat maatregelen in verband met de demobilisatie en herintegratie van voormalige strijders en hun gezin rekening houden met de situatie van vrouwelijke strijders; en (iii) ter versterking van de rol van vrouwen in de ontwikkeling van het maatschappelijk middenveld en ter bevordering van hun participatie in het politieke proces, en in burgerlijk toezicht op het veiligheidsapparaat.

---

⁵⁹ Verordening (EU) nr. 230/2014 van het Europees Parlement en de Raad van 11 maart 2014 tot vaststelling van een instrument voor bijdrage aan stabiliteit en vrede (Verordening (EU) nr. 230/2014 van het Europees Parlement en de Raad van 11 maart 2014 tot vaststelling van een instrument voor bijdrage aan stabiliteit en vrede. (PB L 77 van 15.3.2014, blz. 1).

⁶⁰ Verordening (EU) nr. 230/2014

84. De toevoeging van capaciteitsopbouw voor veiligheid en ontwikkeling⁶¹ (CBSD), een nieuwe vorm van steun aan het IcSP, biedt de EU de mogelijkheid om partnerlanden beter te ondersteunen bij hun capaciteitsopbouw om zelf crises te voorkomen en te beheersen. Door de wijziging van de verordening tot oprichting van het IcSP kunnen militaire actoren onder uitzonderlijke en duidelijk omschreven omstandigheden worden ondersteund bij het verrichten van taken ter bevordering van de ontwikkeling en de veiligheid voor ontwikkeling: wanneer niet-militaire actoren de taken niet kunnen verrichten, wanneer functionerende overheidsinstanties in hun voortbestaan bedreigd worden of de bescherming van de mensenrechten onder druk komt te staan, en wanneer er consensus bestaat tussen het betrokken partnerland en de EU dat militaire actoren van cruciaal belang zijn voor het behouden, scheppen of herstellen van de voorwaarden die essentieel zijn voor duurzame ontwikkeling, bijvoorbeeld in crises en in contexten en situaties van fragiliteit of destabilisering. Bij acties in het kader van de capaciteitsopbouw voor veiligheid en ontwikkeling (CBSD), wordt rekening gehouden met de specifieke behoeften van vrouwen in welbepaalde crisis- en conflictsituaties.

---

⁶¹ Gezamenlijke mededeling aan het Europees Parlement en de Raad: Capaciteitsopbouw voor veiligheid en ontwikkeling - De partners in staat stellen crises te voorkomen en te beheersen, JOIN/2015/0017 final, 28.4.2015.

BIJLAGE II: Woordenlijst

Dit glossarium beschrijft hoe bepaalde vaak gebruikte termen worden gebruikt in dit document.

Tweeledige werkwijze

Sinds 1996 hanteert de Commissie een duale aanpak voor het bewerkstelligen van gelijkheid tussen vrouwen en mannen. Met deze aanpak wordt een genderperspectief in alle beleidsmaatregelen geïntegreerd en worden tegelijk specifieke maatregelen ingevoerd om ongelijkheden tussen mannen en vrouwen uit te bannen, te voorkomen of te verhelpen. Beide benaderingen gaan hand in hand; de ene kan niet in de plaats komen van de andere⁶².

Specifieke acties

Maatregelen die op een bepaalde doelgroep van toepassing zijn en bedoeld zijn om discriminatie te voorkomen en uit te bannen of om nadelen te compenseren die voortvloeien uit attitudes, gedragspatronen en structuren. Acties ter bevordering van de toegang van leden van bepaalde categorieën personen, in dit geval vrouwen, tot rechten waarop zij evenveel aanspraak kunnen maken als leden van andere categorieën, in dit geval mannen⁶³.

Gender

Gender verwijst naar de sociale kenmerken en kansen die verbonden zijn aan het man-zijn en het vrouw-zijn en de relaties tussen vrouwen en mannen en meisjes en jongens, alsmede de relaties tussen vrouwen onderling en tussen mannen onderling. Deze kenmerken, kansen en relaties zijn maatschappelijk bepaald en worden via socialisatieprocessen ontwikkeld. Zij zijn context- en tijdsgebonden en veranderlijk. Gender bepaalt wat er van vrouwen of mannen in een bepaalde context wordt verwacht, wat zij mogen en wat van hen gewaardeerd wordt.

---

⁶² <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/what-is-gender-mainstreaming>.

⁶³ <http://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/concepts-and-definitions>

Gender is geen synoniem voor het woord "geslacht". Het geslacht verwijst naar de biologische verschillen tussen mannen en vrouwen. Deze verschillen zijn universeel en tijdloos. Zij verschillen niet in ruimte (verschillende landen) of tijd (verschillende periodes⁶⁴).

In de meeste samenlevingen zijn er verschillen en ongelijkheden tussen vrouwen en mannen inzake toegewezen verantwoordelijkheden, ondernomen activiteiten, toegang tot en controle over hulpbronnen, alsook bij besluitvormingsmogelijkheden. Gender maakt deel uit van de bredere sociaal-culturele context. Andere belangrijke criteria voor sociaal-culturele analyse omvatten klasse, ras, armoede, etnische afkomst, godsdienst en leeftijd. Tijdens en na gewapende conflicten zijn genderrollen en -relaties vaak aan verandering onderhevig. Er moet worden opgemerkt dat het begrip "gender" niet alleen op vrouwen betrekking heeft, maar maatschappelijk bepaalde verschillen betreft in situaties tussen mannen en vrouwen, wat kan leiden tot verschillen in toegang tot macht, gezondheid, kennis enz. Het genderperspectief heeft dus ook betrekking op de rol van mannen.

Gendergelijkheid

Hiermee worden de gelijke rechten, verantwoordelijkheden en kansen van vrouwen en mannen, meisjes en jongens bedoeld. Gendergelijkheid betekent niet dat vrouwen en mannen gelijk zullen worden, maar dat het voor de rechten, verantwoordelijkheden en kansen van vrouwen en mannen niet mag uitmaken of zij als man of als vrouw geboren zijn. Gendergelijkheid houdt in dat de belangen, behoeften en prioriteiten van zowel vrouwen als mannen in aanmerking worden genomen, en dat de diversiteit van de verschillende groepen vrouwen en mannen wordt erkend. Gendergelijkheid is niet alleen een zaak van vrouwen maar moet zowel mannen als vrouwen aangaan en zij moeten er volledig aan meewerken. Gelijkheid van vrouwen en mannen wordt als een mensenrechtenkwestie gezien en als voorwaarde voor en indicator van duurzame ontwikkeling waarin de mens centraal staat⁶⁵.

---

⁶⁴ <http://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/concepts-and-definitions>

⁶⁵ <http://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/concepts-and-definitions>

Gendermainstreaming

Gendermainstreaming is het (re)organiseren, verbeteren, ontwikkelen en evalueren van beleidsprocessen, in die zin dat in alle beleidsmaatregelen, op elk niveau en in elk stadium, door de gewoonlijk bij de beleidsbepaling betrokken actoren een gendergelijkheidsperspectief wordt opgenomen⁶⁶. Het integreren van een genderperspectief is het proces waarbij voor elke geplande maatregel, met name wetgeving, beleidsmaatregelen en programma's, op welk gebied en welk niveau dan ook, de implicaties daarvan voor vrouwen en mannen worden beoordeeld. Het is een manier om de behoeften en ervaringen van vrouwen én mannen een integraal onderdeel te laten uitmaken van het proces van ontwerpen, uitvoeren, bewaken en beoordelen van beleidsmaatregelen en programma's op elk terrein van het politieke, economische en maatschappelijke leven. Het uiteindelijke doel is gendergelijkheid te verwezenlijken⁶⁷.

Elk extern optreden van de EU in conflict- en fragiele situaties moet worden gebaseerd op een nauwgezette conflictanalyse die vertrekt vanuit een gedegen genderanalyse, met de ambitie om conflictueuze sociale relaties en sociale normen te transformeren.

Alle beleidsmaatregelen voor conflictpreventie en andere beleid in door conflicten getroffen of kwetsbare situaties moeten specifieke doelstellingen inzake gendergelijkheid ontwikkelen die een gezonde basis zullen bieden voor genderinclusieve benaderingen en de monitoring van de vooruitgang. Een belangrijk onderdeel van gendermainstreaming is ervoor te zorgen dat alle algemene doelstellingen genderresponsief zijn (zij stellen bijvoorbeeld transparante en genderresponsieve criteria voor besluitvormingsfuncties vast), die eventueel kunnen leiden tot de integratie van het genderperspectief in een algemene procedure.

---

⁶⁶ <https://www.coe.int/en/web/genderequality/what-is-gender-mainstreaming>

⁶⁷ <http://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/concepts-and-definitions>

Genderanalyse

Genderanalyse is een kritisch onderzoek van de wijze waarop de verschillen in genderrollen, activiteiten, behoeften, mogelijkheden en rechten/aanspraken gevolgen hebben voor mannen, vrouwen, meisjes en jongens in bepaalde situaties of omstandigheden. Genderanalyse onderzoekt de betrekkingen tussen vrouwen en mannen, hun toegang tot en controle van de middelen en hun wederzijdse beperkingen. Een genderanalyse moet worden geïntegreerd in alle sectorale beoordelingen of situatieanalyses om ervoor te zorgen dat gendergerelateerde onrechtvaardigheden en ongelijkheid niet worden verergerd door de genomen maatregelen en dat, waar mogelijk, meer gelijkheid en rechtvaardigheid in genderverhoudingen worden gepropageerd.

Om ervoor te zorgen dat zij geen schadelijke gevolgen hebben, moeten alle EU-maatregelen in conflict- en fragiele situaties gebaseerd zijn op een conflictanalyse waarin een gedegen genderanalyse is opgenomen, dat wil zeggen dat de maatregelen rekening houden met de mogelijk verschillende situatie van vrouwen en mannen en de machtsverhoudingen tussen verschillende bevolkingsgroepen in alle formele en informele instanties in een samenleving.

Genderanalyse zal patronen zichtbaar maken van inclusie en uitsluiting op basis van gender en de vele andere factoren zoals sociaaleconomische klasse, etniciteit en godsdienst, leeftijd, het al dan niet gehandicapt zijn, geografische herkomst, seksuele gerichtheid, burgerlijke staat, ouderschap, opleiding, enz., en is daarom een cruciaal onderdeel van zinvolle situatie- en conflictanalyses.

Seksueel en gendergerelateerd geweld (SGBV)

Seksueel en gendergerelateerd geweld is een verzamelterm voor alle vormen van handelen waarmee iemand tegen zijn of haar wil schade wordt berokkend, en die berusten op de maatschappelijk geconstrueerde (seks)verschillen tussen mannen en vrouwen. Handelingen van seksueel en gendergerelateerd geweld vormen een schending van een aantal door internationale regelgeving en verdragen beschermde mensenrechten. Vele – zij het niet alle – vormen van seksueel en gendergerelateerd geweld worden in het nationale recht en het nationale beleid als onwettige en criminele handelingen beschouwd. Overal ter wereld treft seksueel en gendergerelateerd geweld vrouwen en meisjes meer dan mannen en jongens. Niettemin kunnen ook mannen en jongens het slachtoffer worden van gendergerelateerd geweld, met inbegrip van seksueel geweld.

Er is geen algemeen aanvaarde definitie van seksueel geweld. Vaak toegepaste definities omvatten alle handelingen van seksuele aard of pogingen om onder dwang seksuele handelingen uit te voeren.

Verkrachting en andere vormen van seksueel geweld, gepleegd in het kader van een internationaal of niet-internationaal gewapend conflict, vormen schendingen van het internationaal humanitair recht. Alle partijen bij een gewapend conflict moeten zich houden aan het verbod op seksueel geweld.

Alle staten hebben de verplichting om de daders te vervolgen. Verkrachting en andere vormen van seksueel geweld zijn verboden op grond van het verdragsrecht (de vierde Conventie van Genève, en de bijbehorende Aanvullende Protocolen I en II) en het gewoonterecht dat van toepassing is bij zowel internationale als niet-internationale gewapende conflicten⁶⁸.

---

⁶⁸ <https://www.icrc.org/en/document/sexual-violence-armed-conflict-questions-and-answers>
<https://www.icrc.org/eng/resources/documents/statement/2013/united-nations-women-statement-2013-10-16.htm>

"Gendergerelateerd geweld" en "geweld tegen vrouwen" zijn termen die vaak door elkaar worden gebruikt aangezien het meestal mannen zijn die gendergerelateerd geweld plegen jegens vrouwen en meisjes. Het is echter belangrijk om het "gendergerelateerde" aspect van het begrip te behouden omdat hierdoor wordt benadrukt dat geweld tegen vrouwen een blijk is van machtsongelijkheid tussen vrouwen en mannen⁶⁹.

Er is sprake van seksueel geweld wanneer de dader een handeling van seksuele aard ten opzichte van één of meer personen verricht of die persoon of personen ertoe beweegt een handeling van seksuele aard uit te voeren, met geweld of bedreiging met geweld of onder dwang, zoals veroorzaakt door angst voor geweld, dwang, detentie, psychologische onderdrukking of machtsmisbruik, jegens die persoon of personen of een andere persoon, of door misbruik te maken van een dwangsituatie of van het feit dat die persoon of personen niet in staat is/zijn echte toestemming te geven⁷⁰.

Seksuele uitbuiting en misbruik (SEA)

Onder seksuele uitbuiting wordt verstaan: elk daadwerkelijk misbruik of poging tot misbruik van een kwetsbare positie, overwicht, of vertrouwen, voor seksuele doeleinden, waaronder, maar niet beperkt tot, financieel, maatschappelijk of politiek voordeel halen uit de seksuele uitbuiting van een ander. Onder seksueel misbruik wordt verstaan: het op seksuele wijze binnendringen van iemands lichaam of de dreiging daarmee, hetzij met geweld hetzij onder omstandigheden van ongelijkheid of dwang⁷¹.

De EU zal zorgen voor nultolerantie ten aanzien van seksuele uitbuiting en seksueel misbruik. Dit zal worden bereikt via gevestigde verantwoordingsmechanismen voor al het EU-personeel dat in dienst is genomen, wordt ingezet, of anderszins een ondersteunende rol vervult, met inbegrip van gedetacheerd of aangeworven personeel. De mechanismen zullen elke melding van seksuele uitbuiting en seksueel misbruik onmiddellijk, effectief en eerlijk behandelen.

Mechanismen voor het behandelen van schendingen van gedragscodes en -normen zijn een zaak voor de hogere leiding en human resources, en niet voor de mensenrechten- en genderadviseurs.

---

⁶⁹ <http://eige.europa.eu/gender-based-violence/what-is-gender-based-violence>

⁷⁰ Elements of Crimes of the International Criminal Court.

⁷¹ In overeenstemming met de VN-normen (ST/SGB/2003/13) en de definitie die gebruikt wordt in de bijgewerkte algemene gedragsnormen van maart 2018 (6877/18).

Monitoring

Een doorlopend proces waarbij informatie wordt nagevolgd volgens specifieke parameters en ervoor wordt gezorgd dat doelstellingen worden gehaald.

Beoordeling

Een periodieke beoordeling van de resultaten van een interventie, met bijzondere aandacht voor de operationele aspecten.

Evaluatie

Een stelselmatig gebruik van bewijsmateriaal om te beoordelen in hoeverre de beleidsmaatregelen hun doel bereiken, en belangrijk ook, waarom zij al dan niet effectief zijn.

Bijlage III: Resolutie 1325 en de vervolgresoluties van de VNVR over vrouwen, vrede en veiligheid

De op 31 oktober 2000 aangenomen Resolutie 1325 van de VNVR is de eerste resolutie van de Veiligheidsraad over het onevenredige en uitzonderlijke effect van gewapende conflicten op vrouwen. In deze resolutie worden eerdere internationale en regionale juridische verplichtingen en overeenkomsten betreffende VVV1 onderschreven en nieuwe beginselen gevestigd. Benadrukt wordt dat evenwaardige en zinvolle participatie van vrouwen noodzakelijk is bij conflictpreventie en -oplossing, vredesonderhandelingen, vredesopbouw, vredeshandhaving, humanitaire respons en wederopbouw na conflicten. Van de lidstaten wordt verlangd dat zij zorgen voor gelijke participatie en volledige betrokkenheid van vrouwen bij de inspanningen om vrede en veiligheid te handhaven en te bevorderen. Voorts worden alle actoren aangespoord om een grotere deelname van vrouwen te bewerkstelligen en de genderperspectieven op te nemen in alle vredes- en veiligheidsinitiatieven van de Verenigde Naties, waaronder demobilisatie, ontwapening, en re-integratie (DDR), en hervorming van de veiligheidssector (SSR).

Op 19 juni 2008 heeft de VN-Veiligheidsraad resolutie 1820 aangenomen, over het gebruik van seksueel geweld bij conflicten (SVC), dat als oorlogstactiek uitdrukkelijk in verband wordt gebracht met de handhaving van de internationale vrede en veiligheid. Deze resolutie zet kracht bij aan de stelling uit Resolutie 1325 dat seksueel geweld vaak wijdverbreid is en systematisch wordt gepleegd, en dat het herstel van de internationale vrede en veiligheid erdoor kan worden belemmerd. De Veiligheidsraad heeft nu duidelijk tot taak gekregen seksueel en genderspecifiek geweld aan te pakken, onder meer door sancties op te leggen en het personeel te velde zo op te leiden dat het zelf preventief en reactief kan optreden. Volgens de resolutie vormt seksuele geweldpleging door gewapende personen tegen burgers een oorlogsmisdaad; van de partijen bij gewapende conflicten wordt geëist dat zij terstond het nodige doen om burgers voor seksueel geweld te behoeden, onder meer hun troepen opleiden en tuchtmaatregelen treffen.

De op 30 september 2009 aangenomen Resolutie 1888 van de VN-Veiligheidsraad wijst er andermaal op dat seksueel geweld gewapende conflicten verergert en de internationale vrede en veiligheid in de weg staat. De resolutie dringt ook aan op leiderschap om conflictgerelateerd seksueel geweld aan te pakken en vraagt om deskundigenteams in te zetten bij gevallen van seksueel geweld in conflicten. De volgende op 5 oktober 2009 aangenomen Resolutie 1889 van de VN-Veiligheidsraad is gericht op vredesopbouw na een conflict en op de participatie van vrouwen in alle stadia van vredesprocessen, en dringt aan op de ontwikkeling van indicatoren voor het meten van de uitvoering van Resolutie 1325 (2000) van de VN-Veiligheidsraad.

Op 16 december 2010 heeft de VN-Veiligheidsraad Resolutie 1960 aangenomen, waarin opnieuw wordt opgeroepen om een einde te maken aan seksueel geweld in conflicten en voor het opzetten van een mechanisme voor plaatsing op een lijst. De resolutie stuurt de directe politieke boodschap dat er consequenties zijn verbonden aan seksueel geweld, zoals: opneming in de jaarrapporten van de secretaris-generaal, doorverwijzingen naar VN-Sanctiecomités en naar het Internationaal Strafhof, internationale veroordeling en schadevergoedingen.

Resolutie 2106 van de VN-Veiligheidsraad is op 24 juni 2013 aangenomen om bestaande verplichtingen voor Resolutie 1325 van de VNVR praktisch toe te passen en om nieuwe structuren en initiatieven te volgen in plaats van ze te creëren. Bovendien is deze resolutie gericht op de participatie van vrouwen in de bestrijding van seksueel geweld, en worden mogelijkheden van beroep op de rechter ondersteund.

Op 18 oktober 2013 heeft de VN-Veiligheidsraad Resolutie 2122 aangenomen tot vaststelling van concrete methoden om iets te doen aan de tekortschietende participatie van vrouwen en tot erkenning van de noodzaak de onderliggende oorzaken van gewapende conflicten en veiligheidsrisico's voor vrouwen aan te pakken, waarbij uitdrukkelijk wordt gewezen op de noodzaak van een "geïntegreerde aanpak" voor duurzame vrede. Voorts koppelt de resolutie ontwapening aan gendergelijkheid door het Wapenhandelsverdrag (WHV) te vermelden.

De op 13 oktober 2015 aangenomen Resolutie 2242 van de VN-Veiligheidsraad stimuleert de beoordeling van strategieën en middelen met betrekking tot de uitvoering van de agenda inzake vrouwen, vrede en veiligheid, en dringt aan op meer financiering voor genderresponsieve opleiding, analyse en programma's. Tegelijkertijd wijst de resolutie op het belang van samenwerking met het maatschappelijk middenveld en wordt erop aangedrongen dat gender moet worden gezien als een sectordoorsnijdend vraagstuk dat deel uitmaakt van de agenda's inzake terrorismebestrijding/bestrijding van gewelddadig extremisme.

Bovendien is de agenda inzake vrouwen, vrede en veiligheid nog meer uitgebreid door twee latere VNVR-resoluties, met name Resolutie 2272 (2016) van de VN-Veiligheidsraad inzake seksuele uitbuiting en seksueel misbruik en Resolutie 2331 (2016) van de VN-Veiligheidsraad inzake mensenhandel in conflictsituaties.

Bijlage IV: Niet-uitputtende beleidsinventarisatie inzake vrouwen, vrede en veiligheid

- Alomvattende aanpak voor de uitvoering door de EU van de resoluties 1325 en 1820 van de VNVR over vrouwen, vrede en veiligheid, Raad van de Europese Unie (2008 - doc. 15671/1/08)
- Indicatoren voor de alomvattende aanpak voor de uitvoering door de EU van de resoluties 1325 en 1820 van de VNVR over vrouwen, vrede en veiligheid (2010 - doc. 11948/10)
- Verslag over de indicatoren voor de alomvattende aanpak voor de uitvoering door de EU van de resoluties 1325 en 1820 van de VNVR over vrouwen, vrede en veiligheid (2011 - doc. 9990/11)
- Uitvoering van de resoluties van de VNVR over vrouwen, vrede en veiligheid in de context van GVDB-missies en -operaties (2012 - doc. 7109/12)
- Strategisch EU-kader en EU-actieplan inzake mensenrechten en democratie (2012 - doc. 11855/12)
- Tweede verslag over de indicatoren voor de alomvattende aanpak voor de uitvoering door de EU van de resoluties 1325 en 1820 van de VNVR over vrouwen, vrede en veiligheid (2014 - 6219/14)
- "Non Paper on Ending Sexual Violence in Conflict – A Guide to Practical actions at EU level" (2014 - doc. PSC MD 155/14)
- Voortgangsverslag over de "Non Paper on Ending Sexual Violence in Conflict – A Guide to Practical actions at EU level" (2015)
- "The EU input to the Global Study on WPS" (2015 - doc. 7595/15)
- Het Genderactieplan 2016-2020 in de externe betrekkingen van de EU (2015 - doc. 13201/15) en het daarmee samenhangende Gezamenlijke werkdokument van de Commissie (2015 - doc. SWD (2015) 182 final)
- Het Strategisch engagement voor gendergelijkheid 2016-2019 van de Commissie (2015 - doc. SWD (2015) 278 final)
- Het EU-actieplan inzake mensenrechten en democratie 2015-2019 (2015 - doc. 10897/15)
- "15th anniversary and Global Review of UNSCR 1325 on Women, Peace and Security – Commitments of the EU and its Member States" (2015 - doc. 12904/15)

- "Integrale strategie voor het buitenlands en veiligheidsbeleid van de Europese Unie" (2016)
- Conclusies van de Raad over de integrale strategie voor het buitenlands en veiligheidsbeleid van de Europese Unie (2016 – doc. 13202/16)
- "Integrale EU-strategie: uitvoeringsplan inzake veiligheid en defensie" (2016 - doc. 14392/16)
- Conclusies van de Raad over de uitvoering van de integrale EU-strategie op het gebied van veiligheid en defensie (2016 - doc. 14149/16)
- "": Verslag over de basisstudie over de integratie van mensenrechten en gender in het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid van de Europese Unie" (2016 - doc. 15726/16)
- Gedrags- en tuchtcode voor civiele GVDB-missies van de EU (2016 - doc. 12076/16)
- Bijgewerkte algemene gedragsnormen voor GVDB-missies en -operaties (2018 - doc. 6877/18)
- Herziene indicatoren voor de alomvattende aanpak voor de uitvoering door de EU van de resoluties 1325 en 1820 van de VNVR over vrouwen, vrede en veiligheid (2016 - doc. 10805/16)
- Tweede voortgangsverslag over de "Non Paper on Ending Sexual Violence in Conflict – A Guide to Practical actions at EU level" (2016 - doc. PSC MD 17/16)
- Derde voortgangsverslag over de "Non Paper on Ending Sexual Violence in Conflict – A Guide to Practical actions at EU level" (2016 - doc. 14329/16)
- 2017/NON-PAPER EEAS PAG informal ROADMAP & WORK PLAN on Gender/Gender Equality, Women's Empowerment and the implementation of UNSC Resolution 1325 on Women, Peace and Security (2017 - doc. WK 665/2017 INIT)
- De Europese consensus inzake ontwikkeling (2017 - doc. 9459/17) Gezamenlijke mededeling – Een strategische aanpak van weerbaarheid in het externe optreden van de EU (2017 - doc. JOINT (2017) 21 final.
